

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

**Факультету управління персоналу, соціології та психології
Кафедри педагогіки та психології**

галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки
спеціальність 053 Психологія

**Освітньо-професійна програма «Економічна та соціальна психологія»
Форма навчання: денна**

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему:

**СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ АФІЛІАТИВНИХ
ТЕНДЕНЦІЙ СТУДЕНТІВ**

здобувачки Репіної Марти Анатоліївни_____

Науковий керівник: д-р психол.н., проф.

_____ Олена САВЧЕНКО

**Кваліфікаційна магістерська робота допущена до захисту в
Екзаменаційній комісії з атестації здобувачів вищої освіти**

Завідувачка кафедри: д-р пед.н., проф.

_____ Марина АРТЮШИНА

Київ 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	1
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ АФІЛІАТИВНИХ ТЕНДЕНЦІЙ.....	8
1.1. Поняття «афіліації» та її роль у соціальній психології.....	8
1.2. Основні теорії афіліації: мотиваційний, соціально-когнітивний, культурний підходи.....	12
1.3. Фактори, що впливають на розвиток афіліативних тенденцій: соціально- психологічні аспекти.....	14
РОЗДІЛ 2 АДАПТАЦІЯ МЕТОДИКИ «AFFILIATIVE TENDENCY AND AVOIDANCE SCALE» (ATAS).....	22
2.1. Опис методики «Affiliative Tendency and Avoidance Scale» (ATAS).....	22
2.2. Пілотажне дослідження методики “Шкала афіліативної тенденції та уникання”	24
2.3. Аналіз факторної структури методики “ШАТУ”	27
2.4. Оцінка дискримінативності та надійності шкал методики “ШАТУ”	30
2.5. Перевірка валідності методики “ШАТУ”	32
РОЗДІЛ 3 ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЧИННИКІВ АФІЛІАТИВНИХ ТЕНДЕНЦІЙ СТУДЕНТІВ	39
3.1. Методика та етапи дослідження афіліативних тенденцій серед студентів	39
3.2. Перевірка емпіричних припущень щодо впливу статі та сфери майбутньої професійної діяльності.....	43
3.3. Визначення психологічних чинників афіліативних тенденцій студентів	49
3.4. Рекомендації для розвитку афіліативних зв’язків у студентських колективах	64
ВИСНОВКИ	69
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	72
ДОДАТКИ	77

ВСТУП

Афіліація як фундаментальне соціально-психологічне явище, відіграє ключову роль у житті кожної людини. У студентські роки, коли формуються особистісні й соціальні зв'язки, афіліативні тенденції набувають особливого значення, визначаючи якість міжособистісної взаємодії, емоційного благополуччя та здатності до колективної роботи. Потреба належати до групи, встановлювати дружні й підтримуючі стосунки, знаходити емоційну підтримку є природним компонентом соціального функціонування молоді. У сучасних умовах, коли соціальні трансформації, глобалізація та цифровізація змінюють характер взаємодії людей, дослідження соціально-психологічних чинників афіліативних тенденцій студентів стає надзвичайно актуальним.

Проблема афіліації в контексті студентської молоді полягає у вивченні механізмів, які визначають прагнення до взаємодії, формування соціальних зв'язків і створення сприятливого емоційного клімату у навчальних колективах. Особливості афіліативних тенденцій студентів багато в чому обумовлюються як внутрішніми психологічними характеристиками, так і зовнішніми соціальними чинниками, зокрема підтримкою з боку однолітків, викладачів та сім'ї. Вивчення цих аспектів дозволяє не лише краще зрозуміти природу афіліації, але й розробити ефективні стратегії для розвитку позитивних міжособистісних відносин у студентських колективах.

Теоретичні аспекти афіліації досліджувалися багатьма науковцями (Дж. Т. Качоппо, Г. Мюррей, Д. Боулбі). У соціальній психології афіліації розглядається як складний феномен, який поєднує мотиваційний, соціально-когнітивний та культурний підходи. Ці теорії дозволяють пояснити, як формуються й проявляються афіліативні тенденції, а також які фактори визначають їхню інтенсивність та напрямок. Зокрема, соціально-психологічні

чинники, такі як потреба в належності, емоційний клімат, характер взаємодії в групах, відіграють провідну роль у цьому процесі.

Метою даної роботи є визначити соціально-психологічні чинники прояву афіліативних тенденцій студентів.

Завдання дослідження включають:

1. Аналіз теоретичних засад дослідження афіліації та афіліативних тенденцій в сучасній соціальній психології.
2. Вивчення основних підходів до розуміння афіліативних тенденцій і факторів, які на них впливають.
3. Адаптація методики "Affiliative Tendency and Avoidance Scale (ATAS)".
4. Дослідження соціально-психологічних проявів афіліативних тенденцій у студентів різних спеціальностей.
5. Визначення соціально-психологічних чинників афіліативних тенденцій студентів.

Об'єктом дослідження - афіліативні тенденції студентської молоді.

Предметом дослідження – соціально-психологічні чинники прояву афіліативних тенденцій у студентів.

Основні методи дослідження:

- **Теоретичні:** аналіз наукової літератури для визначення теоретичних засад дослідження афіліації та афіліативних тенденцій, узагальнення даних попередніх досліджень, а також застосування мотиваційного, соціально-когнітивного та культурного підходів до вивчення феномену афіліації.

- **Емпіричні:** авторська україномовна адаптація методики "Affiliative Tendency and Avoidance Scale (ATAS)"; «Методика діагностики міжособистісних відносин» (Т. Лірі) (шкала товаришкості); «Шістнадцять особистісних факторів» (16 PF, Р. Кеттелл) (F– здатність до здійснення контактів, G - довірливість), «Методика

COPE- brief» (шкали «Уявне уникнення проблем» та «Використання емоційної та соціальної підтримки»), анкета регуляції емоцій (ERQ) Дж. Гросса, «Шкала соціальної тривожності Лібовіца (LSAS)», «Шкали психологічного благополуччя» К. Ріфф, «Опитувальник каузальних орієнтацій» Е. Десі та Р. Райана.

- *Методи математико-статистичної обробки:* експлораторний та конфірмаційний факторні аналізи для перевірки факторної структури методики, визначення конвергентної валідності за допомогою кореляційного аналізу, перевірка дискримінативності питань методики через коефіцієнт Фергюсона, оцінка надійності шкал за критерієм альфа-Кронбаха; методи описової статистики для визначення середніх значень, стандартного відхилення, асиметрії та ексцесу; однофакторний дисперсійний аналіз за непараметричним критерієм Краскала-Воліса; критерій попарного порівняння незалежних вимірювань.

Теоретична та практична значущість отриманих результатів:

- розглянута афіліація у сукупності проявів трьох афіліативних тенденцій (афіліативної схильності, страху соціального відторгнення та страху близькості), що забезпечує повноту вивчення соціально-психологічного феномена через врахування як позитивних, так і негативних тенденцій;
- не знайшло емпіричного підтвердження припущення, що стать впливає на прояви афіліативних тенденцій (афіліативної схильності, страху соціального відторгнення та страху близькості) в студентському віці;
- не знайшло емпіричного підтвердження припущення, що професійна орієнтація впливає на прояви афіліативних тенденцій (афіліативної схильності, страху соціального відторгнення та страху близькості) в студентському віці;
- знайшло емпіричне підтвердження низка припущень щодо впливу соціально-психологічних властивостей особистості на прояви афіліативних

тенденцій (афіліативної схильності, страху соціального відторгнення та страху близькості) в студентському віці;

- соціально-психологічними чинниками прояву афіліативної схильності є придушення емоцій, страх соціальної взаємодії; задоволеність власними позитивними стосунками з іншими, мірою емоційної підтримки, соціальної активності та якості взаємин; автономна орієнтація як форма внутрішньої мотивації;

- соціально-психологічними чинниками прояву страху соціального відторгнення є страх соціальної взаємодії;

- соціально-психологічними чинниками прояву страху близькості є придушення емоцій, страх соціальної взаємодії; задоволеність власними позитивними стосунками з іншими, мірою емоційної підтримки та якості взаємин;

- проведена адаптація методики «Шкала афіліативної тенденції та уникання (ШАТУ)» українською мовою, що дозволяє використовувати її в заходах психологічної діагностики як інструмент психологічної оцінки.

Апробація результатів наукового дослідження. Результати дослідження повідомлялись на IV Всеукраїнській науково-практичній конференції «Економічна поведінка молоді: конструктивні форми та девіації» (28 листопада 2024 р., м. Київ, КНЕУ ім. В. Гетьмана). Надруковані тези «Адаптація шкали афіліативної тенденції та уникання (ШАТУ) на вибірці українських студентів» в збірці «Матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції «Економічна поведінка молоді: конструктивні форми та девіації» (28 листопада 2024 р., м. Київ, КНЕУ ім. В. Гетьмана)».

Структура роботи: Кваліфікаційна робота складається із трьох розділів. У першому розділі розглядаються теоретичні основи афіліації, її природа та фактори впливу. Другий розділ містить опис заходів адаптації англійської методики «Шкала афіліативної тенденції та уникання (ШАТУ)»

українською мовою. У третьому – аналізуються соціально-психологічні характеристики студентів і чинники, що впливають на розвиток їхніх афіліативних тенденцій.

Робота містить список використаних джерел, що налічує 33 найменування та 5 додатків. У дослідженні вміщено 24 таблиці, 13 рисунків. Основний зміст викладено на 69 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ АФІЛІАТИВНИХ ТЕНДЕНЦІЙ

1.1. Поняття «афіліації» та її роль у соціальній психології

Термін «афіліація» походить від англійського слова «affiliation», що позначає зв'язок соціально-психологічних явищ, які лежать в основі формування взаємовідносин. Вперше цей термін був введений американським психологом Генрі Мюрреєм у середині ХХ століття, і він вважав потребу в афіліації однією з основних для людини. Мета афіліації полягає в установленні взаємного довірчого зв'язку, де партнери, навіть якщо вони не мають глибоких почуттів одне до одного, все одно ставляться один до одного прихильно, приймають і підтримують. Спілкування є важливим для людини, оскільки дає можливість поділитися емоціями та переживаннями, що дозволяє відчутти свою людяність [11].

Прагнення бути серед інших людей з'являється за певних умов, коли взаємодія приносить задоволення (радість) або загрожує небезпекою (стрес, тривога). У стресових ситуаціях рівень афіліації зазвичай збільшується, оскільки людина, яка допомагає іншим, отримує таке ж ставлення у відповідь. Заборона на афіліацію призводить до почуття самотності та відчуженості, що посилює стрес і фрустрацію. Тенденції до афіліації посилюються в умовах стресових ситуацій, особливо коли людина відчуває небезпеку. Дослідження показують, що основними факторами афіліації є:

1. необхідність порівняти себе з іншими, щоб позбутися невпевненості;

2. потреба отримати позитивну стимуляцію через цікаве і жваве спілкування;
3. прагнення до отримання схвалення та уваги;
4. потреба в емоційній підтримці.

О. Емішянц зазначає, що мотивація афіліації виявляється у прагненні людини встановлювати добрі емоційно позитивні взаємини з іншими людьми. Любов до іншої людини є вищим проявом цього мотиву. Стосунки, побудовані на основі афіліації, зазвичай є взаємними, оскільки партнери не використовують один одного для задоволення власних потреб, не намагаються домінувати, а прагнуть до рівноправного співробітництва. Таким чином, задоволення мотиву афіліації призводить до створення довірчих, щирих стосунків, заснованих на симпатії та взаємодопомозі. Люди з розвиненим мотивом афіліації проявляють високу активність у спілкуванні, особливо через такі канали, як листування, телефонні розмови, участь у клубах, зборах, нарадах, зустрічах і вечірках. Вони досягають більших успіхів у роботі, коли взаємодіють з іншими людьми в команді, де встановлені товариські стосунки [9].

Афіліативна поведінка характеризується як схильність людини до позитивної взаємодії, прагнення до налагодження і підтримки стосунків з іншими людьми. У протилежному випадку проявляється уникання, що виражається у схильності до уникання соціальних контактів та взаємодій. Вивченню цієї теми серед українських дослідників присвячені роботи О. Савченко, В. Петренка, Н. Баранець, М. Сидоренка, тоді як серед зарубіжних дослідників значний внесок зробив Ж. Т. Сасіорро. Незважаючи на здобутки у цій сфері, сучасні дослідження вказують на недостатню вивченість деяких аспектів проблеми, зокрема, питання культурної адаптації та валідності методик діагностики для різних соціальних груп.

Психолог Х. Хекхаузен описує афіліацію як певну категорію соціальних взаємодій, які мають як щоденний, так і важливий фундаментальний характер. Психологічно афіліація виявляється через почуття прив'язаності, вірності, а зовнішньо — через комунікабельність, прагнення працювати з іншими людьми та підтримувати постійний контакт з ними. Афіліація також розглядається як прагнення бути в оточенні інших людей, що дає змогу перевірити свою поведінку та реакції в складних і небезпечних ситуаціях. У межах певної близькості з іншими людьми знижується рівень тривожності, що пом'якшує як фізіологічний, так і психологічний стрес [12].

Афіліація тісно пов'язана з соціальною підтримкою, оскільки саме через соціальні зв'язки відбувається зміцнення спільноти, її інтеграція та гармонізація. Особи, які отримують ефективну підтримку від однокурсників, швидше адаптуються до студентського середовища, знайомляться з його особливостями і краще справляються з ситуаціями невизначеності. Психологічні дослідження підтверджують, що соціальна підтримка має позитивний вплив на емоційну, оціночну, інформаційну та інструментальну підтримку в студентських колективах. Взаємодопомога та підтримка в студентському середовищі знижують рівень тривожності і допомагають долати невизначеність. Ідеальним є поєднання, коли рівень афіліації дозволяє як підтримувати дружнє спілкування, так і ефективно працювати в команді, орієнтуючись на результат, навіть якщо інтереси учасників не завжди збігаються. Це свідчить про ефективність суб'єктивної оцінки ситуації, яка змінюється в залежності від досвіду та емоційного стану індивіда [2].

Афіліація в соціальній психології — це потреба людини створювати і підтримувати зв'язки з іншими людьми, що допомагають задовольняти соціальні та емоційні потреби. Люди схильні шукати контакти і взаємодію з іншими для створення емоційних зв'язків, таких як дружба, підтримка чи

любов. Афіліація відіграє важливу роль у психології, і її можна розглянути через кілька основних аспектів [10].

Перш за все, афіліація відповідає за психологічну потребу у соціальних зв'язках. Відчуття приналежності до групи і підтримка позитивних стосунків з іншими людьми мають величезне значення для емоційного благополуччя. Люди прагнуть до взаємодії, щоб отримати підтримку, прийняття та схвалення. Це підвищує їхню самоповагу та допомагає уникати почуття самотності чи ізольованості.

Афіліація також важлива для задоволення емоційних потреб, таких як любов і підтримка. Дружні та романтичні стосунки допомагають людині справлятися зі стресом і тривогою, а взаємодія з іншими є джерелом емоційної підтримки в складні моменти, що покращує стійкість до стресу.

У ситуаціях стресу чи невизначеності люди шукають соціальні зв'язки як спосіб адаптації. Вони дають відчуття стабільності і захищеності, знижують рівень тривожності та допомагають долати труднощі. Афіліація стає важливим механізмом адаптації, оскільки підтримка з боку інших допомагає людині впоратися з життєвими труднощами [5].

Афіліація також має значення на рівні групи. Люди схильні створювати групи, в яких можуть підтримувати свою соціальну ідентичність, взаємодіяти з іншими і досягати спільних цілей. Групи забезпечують підтримку та допомагають зміцнити колективну динаміку.

Ще одна важлива роль афіліації — це розвиток різноманітних соціальних відносин, таких як дружба, партнерство чи співпраця. Люди з високим рівнем афіліації активно шукають контакти з іншими, що забезпечує їм емоційне благополуччя і покращує якість соціальних зв'язків.

Афіліація також має великий вплив на розвиток особистості. Вона важлива на всіх етапах життя. В дитинстві соціальні зв'язки з родиною і ровесниками формують соціальні навички, в підлітковому віці допомагають

формувати ідентичність, а в дорослому житті сприяють створенню родин і професійних зв'язків [1].

Крім того, афіліація тісно пов'язана з соціальною підтримкою. Люди, які мають близькі соціальні зв'язки, отримують допомогу в складних ситуаціях, що знижує рівень стресу і покращує загальне самопочуття.

Загалом, афіліація є основою для задоволення базових емоційних і соціальних потреб, сприяє адаптації до різних соціальних ситуацій, знижує рівень тривожності та стресу, а також сприяє розвитку міжособистісних зв'язків і групової динаміки. Вивчення афіліативної поведінки дозволяє краще зрозуміти, як соціальні зв'язки формують поведінку людей і як ці зв'язки можуть покращити їхнє емоційне та соціальне благополуччя [3].

Отже, афіліативна та унікальна поведінка є важливими категоріями в психології, які впливають на соціальні взаємини та психічне благополуччя.

1.2. Основні теорії афіліації: мотиваційний, соціально-когнітивний, культурний підходи

Афіліація — це природна потреба людини у встановленні та підтримці соціальних зв'язків. Вчені розробили кілька теорій, щоб пояснити цей процес.

Однією з них є теорія соціального порівняння, запропонована Леоном Фестінгером у 1954 році. Згідно з цією теорією, люди постійно порівнюють себе з іншими, щоб оцінити свої здібності та досягнення. Афіліація допомагає зменшити тривогу й невизначеність, адже, спілкуючись з тими, хто має схожі цінності і досвід, можна впевнитися, що твоя поведінка та переконання правильні [4].

Ще одна важлива теорія — це теорія афіліації у стресових ситуаціях, запропонована Томасом Шеремом у 1970-х. Вона стверджує, що в моменти стресу потреба в афіліації зростає. Людина шукає підтримку в близьких, щоб

знизити рівень стресу. Спільне перебування з іншими допомагає подолати психологічну напругу.

Теорія соціальної підтримки, розроблена Кей МакКарті в 1980-х, підкреслює важливість підтримки з боку соціальних зв'язків. Вона включає емоційну, інформаційну та інструментальну допомогу, що знижує стрес і покращує психічне здоров'я. Люди, які отримують підтримку, частіше почувуються менш ізольованими і більш задоволеними життям.

Теорія прив'язаності Джона Боулбі 1969 року вказує на важливість ранніх емоційних зв'язків, які визначають подальші соціальні взаємодії людини. Згідно з цією теорією, люди з сильними емоційними зв'язками з іншими мають більшу потребу у підтримці та формуванні здорових соціальних зв'язків.

Нарешті, теорія соціальної мотивації, запропонована Деклуттом у 1992 році, акцентує увагу на тому, що афіліація мотивується потребою в емоційній підтримці та прийнятті. Люди прагнуть до близьких зв'язків, щоб отримати схвалення та відчуття приналежності. Це важлива складова соціального розвитку та психічного благополуччя [6].

Усі ці теорії показують, як різні аспекти афіліації — від порівняння з іншими до емоційної підтримки — допомагають людині адаптуватися в соціумі та зберігати психічне здоров'я.

Афіліація — це потреба людини у соціальних зв'язках, і існує кілька теорій, які пояснюють, чому ми прагнемо до встановлення і підтримки цих зв'язків.

Одна з основних теорій — мотиваційний підхід. Цей підхід пояснює афіліацію як прагнення задовольнити наші базові емоційні потреби. Люди шукають соціальні контакти, щоб отримати підтримку, схвалення та відчуття прийняття. Бажання уникнути самотності, зменшити стрес і тривогу, а також підтримати емоційну стабільність — основні мотиви, що спонукають до

афіліації. Особливо це важливо в стресових ситуаціях, коли близькі стосунки можуть допомогти знизити тривогу [11].

Інший підхід — соціально-когнітивний. Тут афіліація розглядається через призму того, як ми обираємо своїх соціальних партнерів. Люди не просто хочуть спілкуватися, а й прагнуть знаходити людей, схожих на себе за поглядами чи інтересами, або таких, що можуть підтримати їх у важких ситуаціях. Це допомагає перевіряти і підтверджувати свої переконання та стратегії взаємодії. Важливим аспектом є соціальні порівняння, коли ми оцінюємо інших і своє місце серед них.

І, зрештою, культурний підхід наголошує, що наша схильність до афіліації залежить від культурних норм та цінностей. В різних культурах соціальні зв'язки мають різне значення. Наприклад, в колективістських культурах соціальна гармонія і групова єдність важливіші, і тому афіліація тут виражена сильніше. Натомість в індивідуалістичних культурах люди орієнтуються на особисті досягнення та автономію, і тому взаємодії можуть бути менш інтенсивними. Цей підхід показує, як соціальні норми та практики впливають на наші соціальні потреби.

Всі ці теорії разом показують, як різноманітні фактори — від внутрішніх мотивацій до соціальних і культурних контекстів — формують нашу потребу у соціальних зв'язках, що є важливою частиною нашого психічного здоров'я і соціального розвитку [14].

1.3. Фактори, що впливають на розвиток афіліативних тенденцій: соціально-психологічні аспекти

Розвиток афіліативних тенденцій залежить від багатьох факторів, і важливу роль у цьому відіграють соціально-психологічні аспекти, які визначають, як люди формують свої соціальні зв'язки та взаємодії.

По-перше, важливим фактором є соціальна підтримка. Люди завжди шукають підтримку в складних ситуаціях, оскільки це допомагає знизити стрес і тривогу. Коли поряд є близькі, родина або друзі, це дає відчуття стабільності і безпеки, що стимулює бажання залишатися в соціальних зв'язках.

Ще однією важливою потребою є потреба в прийнятті та схваленні. Людина прагне бути прийнятою іншими, отримувати схвалення, оскільки це підтверджує її місце в суспільстві і сприяє формуванню позитивного образу себе. Тому люди активно шукають соціальні зв'язки, щоб задовольнити цю потребу.

Вибір соціальних партнерів також грає важливу роль. Люди зазвичай намагаються селекціонувати свої соціальні зв'язки, обираючи тих, хто має схожі погляди, інтереси або цінності. Це дозволяє уникнути соціального відторгнення і створити комфортні умови для взаємодії. Чим більше спільного між людьми, тим більше ймовірність, що їх зв'язки будуть стійкими.

Не менш важливим є фактор емоційної близькості і довіри. Людина, яка здатна створювати емоційно близькі стосунки, будує глибші зв'язки з іншими людьми. Взаємна довіра стає основою таких стосунків, і чим більше люди можуть відкриватися один одному, тим сильніше і глибше вони відчують ці зв'язки.

У стресових ситуаціях, коли людина переживає труднощі, вона шукає соціальну підтримку для того, щоб знизити тривожність і покращити свій емоційний стан. В такі моменти афіліативні тенденції посилюються, оскільки люди більше цінують допомогу та підтримку з боку близьких [23].

Культурні та соціальні норми також впливають на розвиток афіліативних тенденцій. В різних культурах соціальні зв'язки можуть мати різне значення. У колективістичних культурах взаємодія в групах є більш важливою, що стимулює розвиток афіліативних тенденцій, тоді як у індивідуалістичних

культурах більше акцентується на автономії, що може зменшити бажання до тісних соціальних зв'язків.

Нарешті, попередній досвід взаємодії має велике значення. Людина, яка мала позитивний досвід у соціальних зв'язках, з більшою ймовірністю прагнучиме до нових зустрічей і підтримки вже існуючих зв'язків. Негативний досвід або відчуття відторгнення можуть знизити мотивацію до встановлення нових зв'язків і навіть призвести до уникання соціальних контактів [16].

Ці соціально-психологічні фактори разом формують унікальну картину того, як люди шукають і будують свої соціальні зв'язки, тим самим сприяючи розвитку афіліативних тенденцій, які є важливою складовою соціального та емоційного благополуччя.

Соціальна підтримка має великий вплив на розвиток афіліативних тенденцій, тобто на те, як люди шукають і підтримують соціальні зв'язки. І ця підтримка може бути різною: емоційною, інформаційною або навіть практичною допомогою. Давайте розглянемо, як це працює.

1. Зниження стресу і тривоги. Коли людина переживає складні моменти, вона часто шукає підтримку серед близьких — родини, друзів або колег. Це допомагає їй впоратися зі стресом, дає відчуття безпеки та стабільності. У таких випадках підтримка допомагає знижувати рівень тривожності, і людина стає більш відкритою до нових соціальних зв'язків.

2. Підтвердження цінності і статусу. Отримання підтримки від інших людей допомагає відчутти свою важливість у групі. Це дає людині відчуття, що її приймають і цінують. Відчуття прийняття стає основою для розвитку афіліативних тенденцій, і люди починають більше взаємодіяти з іншими, зміцнюючи свої соціальні зв'язки.

3. Формування близьких емоційних зв'язків. Коли людина отримує підтримку, вона може будувати більш глибокі та емоційно близькі стосунки. Це не просто допомога, а і можливість довіряти і поважати одну одну. Такі

стосунки сприяють розвитку афіліативних тенденцій, оскільки вони дають людині відчуття комфорту і стабільності у взаємодії з іншими.

4. Зміцнення соціальних навичок. Часто люди, які отримують підтримку, стають більш впевненими в собі. Взаємодія з тими, хто готовий допомогти, дозволяє людині відчути себе більш комфортно в соціальних ситуаціях. Це допомагає їй розвивати свої соціальні навички і відкриватися для нових контактів.

5. Мотивація до пошуку нових зв'язків. Коли людина отримує позитивний досвід соціальної підтримки, це стимулює її шукати нові соціальні контакти. Вона починає розуміти, що підтримка з боку інших може бути важливим ресурсом у складні часи. Це створює мотивацію до встановлення нових зв'язків і розвитку афіліативних тенденцій.

6. Покращення адаптаційних можливостей. Коли людина стикається з труднощами або змінами в житті, можливість звернутися за підтримкою робить її адаптацію набагато легшою. Це допомагає не тільки впоратися з проблемами, але й зміцнює соціальні зв'язки, що важливо для подальшої адаптації в нових умовах [26].

Отже, можна сказати, що соціальна підтримка має величезне значення для того, щоб людина була відкритою до розвитку соціальних зв'язків. Вона створює підґрунтя для формування здорових та стабільних взаємодій, що в свою чергу позитивно впливає на емоційне благополуччя людини і її інтеграцію в суспільство.

Афіліативні тенденції серед студентів є важливою частиною їх соціальної адаптації та емоційного благополуччя під час навчання. Це схильність до створення і підтримки соціальних зв'язків, яка прямо впливає на те, як студенти почувуються в університетському середовищі, їх рівень задоволення від навчання та взаємодії з іншими. Афіліація дозволяє студентам

відчувати себе частиною спільноти, знижує рівень тривожності, сприяє розвитку здорових відносин та соціальних навичок.

Багато студентів із низьким рівнем афіліативності стикаються з труднощами у встановленні зв'язків через низьку самооцінку. Тому важливо організувати тренінги, які допоможуть підвищити впевненість у собі, навчитись правильно реагувати на соціальні ситуації та розвивати позитивні комунікативні навички, зокрема через практики позитивного мислення, управління емоціями та активне слухання. Студентам важливо мати соціальну підтримку, щоб легше адаптуватися до нового середовища та подолати стреси, пов'язані з навчанням. Ось чому створення груп підтримки або менторських програм є корисним для розвитку афіліативних тенденцій. Ментори або старші студенти можуть допомогти новачкам швидше адаптуватися і знайти своє місце в університеті [11].

Активна участь у соціальних заходах, таких як волонтерство, спортивні змагання або студентські клуби, значно допомагає студентам знайомитися один з одним, формувати соціальні зв'язки та працювати в команді. Участь у таких заходах дає можливість подолати бар'єри, що існують між людьми, і створює природне середовище для розвитку здорових відносин. Багато студентів стикаються з труднощами у встановленні емоційної близькості, тому важливо заохочувати їх до участі в групових проектах чи практиках. Це дає можливість працювати разом, спілкуватися та підтримувати один одного, що в свою чергу розвиває соціальні навички і зміцнює зв'язки між студентами. Афіліативні тенденції розвиваються краще в атмосфері, де панує підтримка, взаємоповага та відкритість. Для цього потрібно формувати культуру толерантності та позитивної взаємодії серед студентів. Це можна досягти шляхом організації заходів, які сприяють знайомству студентів, зменшують соціальну напруженість і сприяють інтеграції.

Студенти, які мають високий рівень тривожності або страху відторгнення, можуть мати труднощі в розвитку афіліативних тенденцій. В цьому випадку важливим кроком є індивідуальна психологічна підтримка. Психологи можуть допомогти таким студентам подолати страхи, управління емоціями та стресом у соціальних ситуаціях. Для студентів, які стикаються з труднощами у взаємодії з іншими, корисно проводити тренінги, що розвивають соціальні навички, зокрема комунікацію та вирішення конфліктів. Це допомагає студентам легко знаходити спільну мову, формувати гармонійні відносини і краще інтегруватися в колектив. Студенти з афіліативними схильностями можуть стати лідерами та ініціаторами соціальних проєктів. Підтримка студентських лідерів дає можливість організовувати заходи та ініціативи, які розвивають афіліативні тенденції серед інших. Лідери служать прикладом і допомагають менш активним студентам адаптуватися до нового середовища [10].

Юність — це важливий період у формуванні національної самосвідомості, коли особистість активно шукає своє місце в суспільстві. У цей час національна самосвідомість стає результатом глибокого процесу пізнання себе як частини нації та емоційно-ціннісного ставлення до себе як представника конкретної національної групи. Під час цього процесу молоді люди визначають своє ставлення до національних цінностей, що, в свою чергу, впливає на їхню поведінку в соціальних взаємодіях [33].

Результатом розвитку національної самосвідомості в юнацтві є цілісне сприйняття себе як частини нації, яке містить систему уявлень і ціннісних ставлень щодо національної ідентичності. Ці уявлення допомагають молоді орієнтуватися у своїх вчинках і взаємодіях як у внутрішньонаціональних, так і міжнаціональних контекстах [23]. В юнацькому віці важливим аспектом є також формування особистого світогляду і життєвої позиції, а також індивідуальної системи цінностей, що ґрунтуються на усвідомлених

суспільних нормах і цінностях. Потреба зберегти свою індивідуальність і особисту відповідальність часто призводить до індивідуалізації засвоєних норм і цінностей, що формує мотиваційні тенденції до національної афіліації чи анти-афіліації [22].

Загалом, розвиток афіліативних тенденцій серед студентів сприяє їх соціалізації, зниженню рівня стресу та підвищенню рівня благополуччя. Завдяки підтримці, участі в групових заходах і психологічній допомозі студенти краще адаптуються, покращують свої соціальні навички та відчують себе частиною університетської спільноти.

Висновки до першого розділу

У першому розділі роботи було розглянуто теоретичні основи дослідження афіліативних тенденцій, їх значення в соціальній психології та ключові фактори, що впливають на формування соціальних зв'язків. Афіліація як потреба людини встановлювати і підтримувати соціальні взаємодії, є важливим елементом міжособистісної взаємодії, що визначає якість емоційних зв'язків і впливає на адаптацію індивіда до соціального середовища.

Згідно з теоріями, що були представлені в розділі, афіліація проявляється через кілька основних мотиваційних механізмів, таких як потреба в емоційній підтримці, бажання отримати соціальне схвалення, а також через порівняння себе з іншими для зниження рівня стресу та тривоги. Аналіз основних підходів до афіліації, включаючи мотиваційний, соціально-когнітивний та культурний, дозволив детальніше розглянути, як різні фактори взаємодії впливають на формування афіліативних тенденцій.

Дослідження соціально-психологічних аспектів афіліації показало важливість таких факторів, як соціальна підтримка, емоційний клімат у групах та соціальна потреба в належності. Встановлення позитивних міжособистісних

зв'язків є важливим чинником для успішної соціалізації студентів і їх адаптації до нових соціальних умов, таких як навчання у вищих навчальних закладах.

РОЗДІЛ 2

АДАПТАЦІЯ МЕТОДИКИ «AFFILIATIVE TENDENCY AND AVOIDANCE SCALE» (ATAS)

2.1. Опис методики «Affiliative Tendency and Avoidance Scale» (ATAS)

Поняття афіліативної поведінки визначається як нахил особистості до позитивного спілкування, прагнення до створення і підтримки стосунків з іншими людьми [8].

Афіліативна та уникаюча поведінка є ключовими мотиваційними тенденціями, які визначають соціальні взаємини та психічне здоров'я. Методика «Affiliative Tendency and Avoidance Scale» (ATAS), що аналізує ці аспекти, є важливим інструментом для дослідження соціальної адаптації та самооцінки. Існує потреба в адаптації цієї методики для українського контексту, що забезпечить її валідність і надійність для різних груп населення. Пропонується назвати адаптовану версію "Шкала афіліативних тенденцій та уникання (ШАТУ)".

Методика містить три шкали: **афіліативна схильність, страх соціального відторгнення та страх близькості.**

1. **Афіліативна схильність** — це тенденція індивіда прагнути до підтримки позитивних соціальних зв'язків і взаємодії з іншими людьми, бажання бути частиною соціальної групи. Така схильність включає прагнення до взаємної підтримки, дружби та емоційної близькості. Вона може проявлятися в намаганні уникати конфліктів і сприяти гармонії в групах.
2. **Страх соціального відторгнення** — це емоційний стан, коли людина боїться бути відкинутою або не прийнятою іншими людьми. Цей страх може виникати в результаті негативного ставлення до себе з боку соціальних груп, що призводить до низької самооцінки і тривожних

розладів. Такий страх може проявлятися в уникненні соціальних ситуацій або занадто сильному прагненні бути схваленим іншими.

3. **Страх близькості** — це психологічний бар'єр, що виникає в індивідів, які відчувають тривогу або дискомфорт через емоційну близькість з іншими людьми. Це може проявлятися в унікаючій поведінці або відчутті загрози від близьких відносин, навіть якщо вони є здоровими. Люди з таким страхом можуть відчувати труднощі в розвитку інтимних стосунків, побоюючись, що близькість може призвести до відмови або болючих емоційних переживань.

Якщо вас цікавлять наукові статті або інші посилання для поглибленого вивчення цих понять, рекомендую звернутися до наукових джерел, таких як Google Scholar або академічні бази даних.

Кожна шкала включає по 8 запитань, всього у методиці 24 запитання. Відповіді респондентів оцінюються за 5-ступеневою шкалою: «Повністю погоджуюсь», «Скоріше погоджуюсь, ніж не погоджуюсь», «Нейтрально», «Скоріше не погоджуюсь, ніж погоджуюсь» та «Повністю не погоджуюсь».

Запитання, що оцінюють афіліативну схильність, спрямовані на визначення позитивного ставлення до соціальних взаємодій та здатності легко вступати у соціальні контакти. Запитання щодо страху соціального відторгнення оцінюють рівень тривоги та страху перед негативною оцінкою та відкиданням з боку інших людей. Запитання стосовно страху близькості спрямовані на визначення страху перед емоційною та фізичною близькістю з іншими людьми.

У процесі перекладу методики «Affiliative Tendency and Avoidance Scale (ATAS)» на українську мову була проведена експертна оцінка якості перекладу кожного запитання. Зокрема, було внесено зміни для використання фемінітивів та уточнення певних виразів для покращення розуміння змісту (Додаток А). Усі запропоновані коригування були враховані, що дозволило адаптувати

методику для українськомовної аудиторії без втрати її початкової точності та сенсу.

Вибірка досліджуваних. У процесі дослідження була сформована вибірка із 165 осіб (34.67% чоловіків та 65.33% жінок). Вибірку становили дорослі, серед яких більшість (50%) становили досліджувані вікової категорії від 17-ти до 20-ти років; 20,91% респондентів перебувають у віковому діапазоні 26-35 років; 14,55% опитуваних входять до вікової категорії 36-45 років та 14,54% осіб більше 46-ти років. Серед респондентів 29 осіб (54.72%) мають вищу освіту, 28 осіб (52.83%) мають незакінчену вищу освіту, 3 осіб (5.66%) мають загальну середню освіту. Жоден з досліджуваних не перебуває в небезпечному місці (зоні окупації чи активних бойових дій). При розрахунках вибірка була зменшена до 124 осіб, оскільки 41 протоколи були пошкоджені, досліджувані відповіли не на всі запитання, пройшли не всі методики.

2.2. Пілотажне дослідження методики “Шкала афіліативної тенденції та уникання”

Пілотажне дослідження методики "Affiliative Tendency and Avoidance Scale" (ATAS) було проведено з метою перевірки тексту на зрозумілість та легкість сприйняття респондентами. Для цього була розроблена спеціальна "Анкета про методику". Під час пілотажного дослідження була використана форма Google Forms для збору відповідей респондентів. Було опитано 8 чоловік та використано 3 питання щодо оцінки якості перекладу, ми запитали щодо легкості сприймання інформації, зрозумілості та бажання уникнути чи змінити одне з тверджень. Також було зібрано відомості щодо освіти, віку, сфери діяльності та статі учасників.

Шановні учасники!

Запрошуємо вас взяти участь у науковому дослідженні, яке спрямоване на перевірку україномовної версії методики, яку ми переклали та адаптуємо.

Дослідження складається з однієї методики та анкети. Орієнтований час проходження опитування до 15 хвилин. У дослідженні можуть брати участь учасники віком від 18 років.

Ваші відповіді допоможуть нам вдосконалити переклад методики, зробити її більш зрозумілою для українців. Просимо Вас під час проходження методики, фіксувати на чернетці номери тих тверджень, які викликають у вас незрозумілість, не подобаються формулювання та вживані слова, які потребують від вас бути занадто відвертими. Після методики буде анкета, де Ви зможете вказати Ваші зауваження. Також Ви можете надіслати Ваші коментарі та побажання щодо покращення методики окремо мені на пошту (marta.odiychuk@icloud.com).

Дякуємо за участь! Ваші відповіді будуть мені дуже корисні!

Репіна Марта, магістрантка спеціальності Психологія КНЕУ

У пілотажному дослідженні взяли участь – 9 осіб, студентів університету КНЕУ ім. В. Гетьмана.

Представимо основні запитання

Оцінка зрозумілості:

1. Наскільки ви зрозуміли текст методики?

Зрозуміло

У цілому зрозуміло

Незрозуміло

Дуже незрозуміло

Оцінка легкості сприйняття:

2. Як ви оцінюєте легкість сприйняття тексту методики "Шкала афіліативних тенденцій та уникання" (ШАТУ)?

Дуже легко сприймається

Легко сприймається

Важко сприймається

Дуже важко сприймається

3. Якщо ви могли б змінити щось у тексті методики, щоб полегшити його сприйняття, що б це було? (відкрите запитання)

Основне зауваження за методикою наведене у табл. 2.1.

Таблиця 2.1 – Зауваження, отримані при пілотажному дослідженні

№	Україномовний варіант формулювання твердження, представлений в методиці	Зауваження / пропозиція від респондентів	Факт врахування / не врахування (+/-)	Коментар
1	Я відчуваю себе комфортно в соціальних ситуаціях	Додати приклади соціальних ситуацій	-	Приклади можуть звужити інтерпретацію твердження.

Протягом дослідження було зібрано зауваження та пропозиції від респондентів щодо формулювань тверджень в анкеті. Пропозиція щодо зміни формулювання тверджень не було враховане, оскільки всі твердження мали залишитися незмінними для збереження узгодженості з оригінальною методикою та її наукової валідності.

Пілотна версія адаптованої методики представлена у Додатку А, де міститься інструкція для респондентів, перелік тверджень, та шкали оцінки. Інструкція була простою і зрозумілою, за оцінками учасників пілотажного дослідження, що забезпечило легкість заповнення анкети учасниками дослідження.

2.3. Аналіз факторної структури методики “ШАТУ”

За результатами експлораторного факторного аналізу з використанням процедури паралельного аналізу, було визначено 3 незалежних факторів. Факторні навантаження за цими факторами наведені в табл. 2.2. Для забезпечення високої якості адаптованої психодіагностичної методики з її складу було вилучено ряд тверджень, які погіршують показник загальної сумарної дисперсії (див. табл. 2.2).

Підставами для виключення були:

- значуще факторне навантаження за іншим фактором;
- значущі факторні навантаження за декількома факторами;
- відсутність значущого навантаження за жодним фактором;
- вірівноваження однакової кількості тверджень за кожним фактором.

Таблиця 2.2 - Внутрішня структура опитувальника(N=124)

№ запитання	Шкала за методикою	Факторні навантаження		
		Фактор 1	Фактор 2	Фактор 3
1	Афіліативна схильність		0.680	
2	Афіліативна схильність		0.683	
3	Афіліативна схильність		0.557	
4	Афіліативна схильність		0.635	
5	Афіліативна схильність	0.417	0.510	
6	Афіліативна схильність		0.607	
7	Афіліативна схильність		0.622	
8	Афіліативна схильність		0.659	
9	Страх соціального відторгнення	0.698		
10	Страх соціального відторгнення	0.748		
11	Страх соціального відторгнення	0.563		
12	Страх соціального відторгнення	0.768		
13	Страх соціального відторгнення			0.446
14	Страх соціального відторгнення	0.585		

Продовження табл. 2.2

15	Страх соціального відторгнення	0.320		0.415
16	Страх соціального відторгнення	0.560		
17	Страх близькості	0.371		
18	Страх близькості			0.774
19	Страх близькості			0.745
20	Страх близькості			0.519
21	Страх близькості			0.415
22	Страх близькості			0.740
23	Страх близькості			0.473
24	Страх близькості		-0.317	0.387
Відсоток сумарної дисперсії		14,8%	14,7%	14,5%

Повна структура пояснює 44% сумарної дисперсії, що є недостатньо високим результатом, і також говорить на користь скорочення наявної структури опитувальника. Опитувальник був скорочений до 12 запитань (див. табл. 2.3).

Таблиця 2.3 - Остаточна внутрішня структура опитувальника

№	Шкала за методикою	Факторні навантаження		
		Фактор 1	Фактор 2	Фактор 3
1	Афіліативна схильність		0.692	
2	Афіліативна схильність		0.698	
3	Афіліативна схильність		0.672	
4	Афіліативна схильність		0.663	
5	Страх соціального відторгнення	0.773		
6	Страх соціального відторгнення	0.785		
7	Страх соціального відторгнення	0.585		
8	Страх соціального відторгнення	0.537		
9	Страх близькості			0.771
10	Страх близькості			0.775
11	Страх близькості			0.509

Продовження табл. 2.3

12	Страх близькості			0.733
Відсоток сумарної дисперсії		18,3%	17,0%	16,3%

В осточному варіанті отримана структура опитувальника пояснює 51,6% сумарної дисперсії.

На високу якість отриманої структури вказують і показники конфірматорного факторного аналізу (КФА), наведені у таблиці 2.4.

Таблиця 2.4 - Індекси відповідності моделей конфірматорного факторного аналізу (N=124)

Модель	Кіль-сть тверджень	Chi-sq. (df), p	CMIN/df	CFI	RMSEA	LO90 - HI90	GFI	AGFI	PCLOSE	TLI
1	24	62,35 (14), .000	4,45	.761	.093	.084 - .103	.844	.835	.050	.735
2	12	4,93 (2), .085	2,46	.961	.053	.024 - .078	.997	.985	.505	.994

Отримані за КФА результати вказують, що вищі показники відповідності отриманої структури оригіналу має скорочена структура методики. Отже, приймаємо рішення щодо скорочення авторської версії методики, оскільки видалені твердження погіршували здатність методики чітко оцінювати феномени афіліативної та уникаючої поведінки за окремими аспектами. Ці питання можуть бути повернуті в методику після переформулювання україномовного варіанту їхнього перекладу та проведення повторної перевірки внутрішньої структури методики.

2.4. Оцінка дискримінативності та надійності шкал методики “ШАТУ”

Нами були здійснені заходи щодо перевірки запитань методики на рівень дискримінативності див. табл. 2.5).

Таблиця 2.5 - Емпіричні значення коефіцієнта Фергюсона

№ Питання	Емпіричне значення коефіцієнта Фергюсона	Рівень дискримінативності
1	0,74	Достатній
2	0,75	Достатній
3	0,78	Достатній
4	0,78	Достатній
5	0,81	Високий
6	0,8	Високий
7	0,79	Достатній
8	0,77	Достатній
9	0,72	Достатній
10	0,74	Достатній
11	0,74	Достатній
12	0,71	Достатній

За результатами перевірки жодне питання не було виключено з методики. Усі питання мають достатньо високий рівень дискримінативності. Середній показник дискримінативності дорівнює 0,76, що свідчить про достатню здатність запитань розподіляти відповіді досліджуваних за різними категоріями.

Були проведені заходи з перевірки надійності методики. Розглянемо склад першої шкали методики, наведений у таблиці 2.6.

Таблиця 2.6 - Склад першої шкали «Афіліативна схильність»

№	Твердження	Факторне навантаження
1	Мені подобається бути в оточенні інших людей	0.692
2	Я почуваюся комфортно та захищено в соціальних ситуаціях	0.698
3	Я легко заводжу друзів	0.672
4	Мені комфортно спілкуватися з людьми, яких я погано знаю	0.663

За критерієм альфа-Кронбаха ми отримали результат 0,97, що відповідає високому рівню узгодженості питань за даною шкалою, а отже показує, що всі питання відображають приблизно той самий аспект психологічної реальності. У таблиці 2.7 наведений склад другої шкали.

Таблиця 2.7 - Склад другої шкали «Страх соціального відторгнення»

№	Твердження	Факторне навантаження
5	Мене хвилює те, що про мене думають інші люди	0.773
6	Я боюся бути висміяним /-ою або критикованим /-ою з боку інших	0.785
7	Я боюся говорити в класі чи на зборах, бо боюся сказати щось не так	0.585
8	Я боюся запросити когось на побачення, бо боюсь отримати відмову	0.537

За критерієм альфа-Кронбаха ми отримали результат 0,98, що відповідає дуже високому рівню узгодженості питань. За третьою шкалою "Страх близькості" (див. табл. 2.8) ми отримали результат за критерієм альфа-Кронбаха 0,98. Отже всі шкали демонструють високий рівень узгодженості питань, що свідчить про дуже сильну взаємопов'язаність відповідей на ці запитання.

Таблиця 2.8- Склад третьої шкали «Страх близькості»

№	Твердження	Факторне навантаження
9	Я вважаю за краще не надто зближуватись у стосунках	0.771
10	Я уникаю емоційної близькості, тому що боюся бути пораненим/ою	0.775
11	Мені неприємно ділитися своїми почуттями з іншими	0.509
12	Я уникаю близьких стосунків, тому що боюся бути під контролем інших	0.733

2.5. Перевірка валідності методики “ШАТУ”

Для перевірки валідності шкал була обрана процедура визначення конвергентної валідності, що припускає аналіз коефіцієнтів кореляції авторської версії методики з іншими стандартизованими психодіагностичними методиками, які вимірюють схожі за змістом психологічні явища. Для перевірки ми використали україномовні варіанти таких методик: “Методика діагностики міжособистісних відносин” (Т. Лірі) (показники скептицизму і залежності); опитувальник “Шістнадцять особистісних факторів” (16 PF, Р. Кеттелл) (фактор “Самостійність”), «COPE-brief» (субшкали «Уявне уникнення проблем» та «Використання емоційної та соціальної підтримки»).

Методики, які використовувалися в дослідженні:

1. **“Методика діагностики міжособистісних відносин” (Т. Лірі):** Ця методика призначена для оцінки міжособистісних характеристик і стилів поведінки в соціальних відносинах. Вона базується на восьми базових факторах міжособистісної взаємодії, серед яких особливу увагу приділяли показникам скептицизму (низький рівень довіри до інших) та

залежності (схильність до підпорядкування або надмірної орієнтації на думку інших).

2. **“Шістнадцять особистісних факторів” (16 PF, Р. Кеттелл):** Один із найпоширеніших опитувальників для визначення структури особистості. Фактор «Самостійність» (Independence) вимірює рівень автономності особистості, її здатність діяти незалежно, приймати рішення самостійно, не орієнтуючись на інших, а також готовність брати на себе відповідальність.
3. **«COPE-brief»:** Це скорочена версія опитувальника для оцінки стратегій копінг-поведінки. Вона досліджує, як людина реагує на стресові ситуації, які стратегії використовує для їх подолання. Основна увага в дослідженні приділялася таким шкалам, як «уявне уникнення проблем» (тенденція до ухилення від вирішення проблем шляхом їх ігнорування) і «використання емоційної та соціальної підтримки» (здатність звертатися до оточення для отримання допомоги та підтримки).

Результати кореляційного аналізу наведені у табл. 2.9.

Отже, було підтверджене те, що показник товариськості за методикою Лірі не має значущих кореляційних зв'язків з нашими трьома шкалами. Показники за методикою COPE- brief є значущі показники.

Ми отримали значущий коефіцієнт кореляції показника страху соціального відторгнення з копінгом «Уявне уникання проблем». Зв'язок є значущим та прямим, що показує, що чим більший у людини страх соціального відторгнення, тим частіше вона використовує у стресовій ситуації уявне, а не реальне вирішення проблем. Так само і зі шкалою «Страх близькості». Чим вище у людини виражений страх близькості, тим частіше він/вона в стресових ситуаціях використовує копінг «Уявне уникнення проблем». Копінг «Емоційне використання соціальної підтримки» отримав слабкий, але значущий зв'язок зі шкалою афіліативна схильність і цей зв'язок є позитивним, що означає: чим

вища афіліативна схильність, тим частіше людина використовує емоційну та соціальну підтримку. Проте, якщо у людини виражений страх близькості, він/вона менше використовує копінг «Використання емоційної та соціальної підтримки», оскільки ми отримали негативний кореляційний зв'язок - 0.188 ($p=0,038$).

Таблиця 2.9 - Результати перевірки конвергентної валідності шкал методики

Методика	Показник	Показники «ШАТУ»		
		Афіліативна схильність	Страх соціального відторгнення	Страх близькості
«Методика діагностики міжособистісних відносин» (Т. Лірі)	Товариськість	0,164 $p=0,072$	0,174 $p=0,055$	0,048 $p=0,598$
Методика «COPE-brief»	Уявне уникнення проблем	-0,07 $p=0,441$	0,392*** $p<0,001$	0,333*** $p<0,001$
	Використання емоційної та соціальної підтримки	0,221* $p=0,015$	0,134 $p=0,141$	-0,188* $p=0,038$
«Шістнадцять особистісних факторів» (16 PF, Р. Кеттелл)	F - здатність до здійснення контактів	0,402*** $p<0,001$	-0,152 $p=0,094$	0,039 $p=0,669$
	G - довірливість	-0,042 $p=0,642$	-0,083 $p=0,363$	-0,023 $p=0,798$

Також ми використали дві шкали з методики Кеттелла, але кореляцію отримали лише за шкалою F (здатність до здійснення контактів), вона позитивно корелює з афіліативною схильністю, тобто чим вища у людини схильність до встановлення соціальних зв'язків, тим вища в неї здатність і до

встановлення контактів. Таким чином, за допомогою шкали F (16-факторного опитувальника особистості Кеттелла) ми підтвердили конвергентну валідність шкали «Афіліативна схильність», а за допомогою методики «COPE- brief» ми підтвердили валідність шкал «Страх соціального відторгнення» і «Страх близькості».

Люди, які мають страхи, частіше використовують копінг вирішення проблем лише в уяві, а люди, які мають страх близькості до всього рідко використовують копінг емоційної та соціальної підтримки. Таким чином ми можемо стверджувати, що ми підтвердили валідність наших шкал, але робота в цьому напрямі може бути продовжена.

2.7. Стандартизація шкал методики «ШАТУ»

Для визначення тестових норм за кожною шкалою було проведена перевірка характеру розподілу даних, відповідність нормальному розподілу (див. табл. 2.10).

Таблиця 2.10 - Описова статистика за шкалами методики

Показники описової статистики	Показники українового варіанту методики		
	Афіліативна схильність	Страх соціального відторгнення	Страх близькості
Коефіцієнт асиметрії (A)	-0.079	0.129	0.465
Стандартна помилка асиметрії (mA)	0.189	0.189	0.189
Коефіцієнт ексцесу (E)	-0.9865	-0.9841	0.3650
Стандартна помилка ексцесу (mE)	0.376	0.376	0.376
Мінімальне значення	6	4	4
Максимальне значення	20	20	20
W-критерій Шапіро-Вілка	0.978	0.979	0.967
p – рівень значущості	0.009	0.015	<0.001

Продовження таблиці 2. 10

Середнє значення	13.2	11.3	9.64
Помилка середнього значення	0.252	0.291	0.257
Довірчий інтервал /lower	12.7	10.8	9.14
Довірчий інтервал /upper	13.7	11.9	10.1
Медіана	13	11	9
Стандартне відхилення	3.23	3.74	3.30

Відповідно до критерію М. Плохинського, ми маємо нормальний розподіл за всіма шкалами за показником асиметрії, однак маємо порушення нормального розподілу за показником ексцесу, це стосується шкал «Афіліативна схильність», та «Страх соціального відторгнення», оскільки значення за показником ексцесу перевищують потроєну похибку вимірювання його вимірювання.

Задля визначення тестових норм був використаний метод розподілу на квартилі. Цей метод можна використовувати при відсутності нормального розподілу за шкалами. Результати розподілу на квартилі можна переглянути в таблиці 2.11.

Таблиця 2.11 - Тестові норми за “Шкалою афіліативної поведінки та уникання” (N=165)

Шкали			Рівень індивідуального результату
Афіліативна схильність	Страх соціального відторгнення	Страх близькості	
4-11	4-9	4-8	Низький
12-15	10-13	9-11	Середній
16-20	14-20	12-20	Високий

За шкалою афіліативної схильності:

Високі значення на шкалі афіліативної схильності вказують на сильне прагнення особистості до соціальної взаємодії та позитивних міжособистісних

відносин. Люди з високим рівнем афіліативної схильності зазвичай відчують комфорт у спілкуванні з іншими, шукають можливості для побудови дружби та підтримки. Вони налаштовані на співпрацю, активно вступають у взаємодію з оточуючими та демонструють інтерес до спільної діяльності.

Низькі значення за шкалою свідчать, що людина схильна відчувати страх чи хвилювання перед контактом у соціумі, адже людина виявляє невпевненість у своїй здібності комунікувати з іншими, встановлювати та підтримувати контакти.

За шкалою страху соціального відторгнення:

Високі значення свідчать, що людині важко встановлювати нові соціальні контакти, вона переживає і тривога заважає їй встановлювати соціальні контакти, взаємодіяти та реалізовувати потребу в комунікації.

Низькі значення за шкалою свідчать про відсутність або слабкість тривожних переживань, пов'язаних зі страхом перед соціальною відмовою. Люди з низьким рівнем страху соціального відторгнення виявляють більшу відкритість у спілкуванні, не уникають нових знайомств та не утруднюються встановленням близьких стосунків з іншими людьми.

За шкалою страху близькості:

Високі значення за шкалою вказують на тривожність та непевність особистості щодо формування та підтримки глибоких емоційних зв'язків з іншими людьми. Люди з високим рівнем страху близькості можуть уникали інтимних відносин, утруднюючи прояви відкритості та вразливості перед іншими. Вони можуть відчувати незручність у вираженні своїх почуттів та потреб, боячись можливого відкидання чи розчарування.

Низькі значення за шкалою вказують на те, що людина відчуває себе комфортно у встановленні та підтримці глибоких емоційних зв'язків з іншими. Такі люди зазвичай відкриті у своїх стосунках, не бояться виражати свої

почуття та потреби. Вони впевнені в собі і не бояться бути відкинутими або розчарованими, що сприяє здоровим та стабільним відносинам.

Висновки до другого розділу

Отже, після здійснення перекладу на українську мову запитань опитувальника, було проведено скорочення запитань до 12, всі з яких мають високий рівень дискримінативності. Була підтверджена авторська структура опитувальника, а саме: наявність 3 незалежних шкал “Афіліативна схильність”, “Страх соціального відторгнення”, “Страх близькості”, по 4 твердження кожна. За критерієм альфа-Кронбаха, ми визначили, що всі шкали відповідають високому або достатньо високому рівню узгодженості питань. Знайшла підтвердження конвергентна валідність всіх шкал. За допомогою методу розподілу процентилів були сформовані тестові норми по кожній шкалі методики.

РОЗДІЛ 3

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЧИННИКІВ АФІЛІАТИВНИХ ТЕНДЕНЦІЙ СТУДЕНТІВ

3.1. Методика та етапи дослідження афіліативних тенденцій серед студентів

У своїй роботі ми висунули три припущення, які перевіряли:

1. Жінки мають більш високий рівень вираженості афіліативних тенденцій.

2. Студенти-психологи, внаслідок специфіки майбутньої діяльності, мають більш високі показники афіліативної схильності і нижче вираженість комунікативних страхів, ніж студенти математики.

3. Здатність регулювати емоції, рівень соціального страху, аспекти психологічного благополуччя — це чинники прояву афіліативних тенденцій.

Нами була сформована вибірка, яка включала 72 респондентів, із яких: жінки становили 69,4% (50 осіб), а чоловіки — 30,6% (22 особи). Описові статистики за статтю представлена в табл. 3.1.

Таблиця 3.1 – Описові статистики за статтю

Показники описової статистики	Показники українського варіанту методики		
	Афіліативна схильність	Страх соціального відторгнення	Страх близькості
Чоловіки			
Середнє значення	12.4	10.8	9.18
Помилка середнього значення	0.797	0.928	0.692
Довірчий інтервал /lower	10.8	8.84	7.74
Довірчий інтервал /upper	14.1	12.7	10.6

Продовження таблиці 3. 1.

Медіана	11.5	11	8
Стандартне відхилення	3.74	4.35	3.25
Жінки			
Середнє значення	12.9	12.2	8.66
Помилка середнього значення	0.454	0.45	0.48
Довірчий інтервал /lower	12	11.	7.69
Довірчий інтервал /upper	13.8	13.1	9.63
Медіана	14	12	8.5
Стандартне відхилення	3.21	3.08	3.41

За сферою діяльності переважну більшість склали студенти-психологи (61,1%, або 44 особи), а іншу частину — математики (38,9%, або 28 осіб). Описові статистики за сферою майбутньої професійної діяльності представлена в табл. 3.2.

Таблиця 3.2 – Описові статистики за професійним спрямуванням психологія/математика)

Показники описової статистики	Показники українового варіанту методики		
	Афіліативна схильність	Страх соціального відторгнення	Страх близькості
Психологія			
Середнє значення	12.5	12.2	8.76
Помилка середнього значення	0.486	0.476	0.538
Довірчий інтервал /lower	11.6	11.2	7.71
Довірчий інтервал /upper	13.5	13.1	9.84
Медіана	12.5	11.5	8
Стандартне відхилення	3.22	3.16	3.50
Математика			

Продовження таблиці 3. 2

Середнє значення	13.1	11.1	8.89
Помилка середнього значення	0.681	0.765	0.596
Довірчий інтервал /lower	11.7	9.5	7.67
Довірчий інтервал /upper	14.5	12.6	10.1
Медіана	12.5	11.5	8
Стандартне відхилення	3.60	4.05	3.15

Загальний розподіл студентів за рівнями вираженості афіліативних тенденцій наведено в табл. 3.3.

Таблиця 3.3 – Відсотковий розподіл студентів за рівнем вираженості афіліативних тенденцій

Рівень	Афіліативна схильність		Страх соціального відторгнення		Страх близькості	
	N	%	N	%	N	%
низький	8	11	12	16	38	53
середній	28	39	30	42	24	34
високий	36	50	30	42	10	13

Надамо стислий опис змісту таблиці:

У категорії **низький** рівень афіліативної схильності має 11.11% студентів, страху соціального відторгнення — 16.67%, а страху близькості — 52.78%.

У категорії **середній** рівень афіліативної схильності відзначено у 38.89% студентів, страху соціального відторгнення — у 41.67%, а страху близькості — у 33.33%.

У категорії **високий** рівень афіліативної схильності зафіксовано у 50% студентів, страху соціального відторгнення — у 41.67%, а страху близькості — у 13.89%.

Для перевірки припущень щодо чинників афіліативних тенденцій студентів були використані такі методики:

1. "Опитувальни емоційної регуляції" (ERQ) Дж. Гросса, конкретно його шкали "Придушення експресії". Припущення полягає в тому, що люди, схильні до уникнення соціальних ситуацій, також схильні придушувати свої емоційні прояви. Тобто ми вважаємо, що рівень придушення емоцій може бути чинником мотиваційних тенденцій до уникання.

Методика "Опитувальник емоційної регуляції" (ERQ), розроблена Дж. Гроссом, призначена для оцінки стратегії регуляції емоцій, які використовує людина. Вона складається з двох основних шкал:

Когнітивна переоцінка – оцінює використання когнітивних стратегій для зміни способу мислення про ситуацію з метою впливу на емоційний стан.

Придушення експресії – вимірює схильність людини стримувати зовнішнє вираження своїх емоцій.

2. "Шкала соціальної тривожності Лібовіца" (LSAS), зокрема підшкала "Страх соціальної взаємодії". Припускається, що високий рівень чутливості до відторгнення буде пов'язаний з вищим рівнем соціальної тривожності.

Шкала соціальної тривожності Лібовіца (Liebowitz Social Anxiety Scale, LSAS) — це психометричний інструмент, розроблений для оцінки рівня соціальної тривожності. Вона спрямована на виявлення ступеня страху та уникнення різних соціальних ситуацій.

3. "Шкала психологічного благополуччя" К. Ріфф, конкретно підшкала "Позитивні відносини з іншими". Припускається, що люди, які здатні отримувати задоволення від соціальних взаємодій, також матимуть більш позитивні та якісні відносини з оточуючими.

Шкала психологічного благополуччя К. Ріфф (Ryff's Scales of Psychological Well-Being) — це популярний інструмент для оцінки різних

аспектів психологічного благополуччя. Вона складається з кількох підшкал, які відображають різні виміри здорового психологічного функціонування.

Підшкала "Позитивні відносини з іншими" оцінює якість міжособистісних відносин і ступінь задоволеності стосунками з оточуючими.

4. "Опитувальник каузальних орієнтацій" Е. Десі та Р. Райана, зокрема шкала "Автономна орієнтація". Припускається, що внутрішня мотивація до соціальних взаємодій буде пов'язана з більш автономною орієнтацією особистості. Опитувальник каузальних орієнтацій Е. Десі та Р. Райана є психодіагностичним інструментом, розробленим для оцінки індивідуальних орієнтацій у мотиваційній сфері. Методика ґрунтується на теорії самодетермінації (Self-Determination Theory, SDT), яка акцентує увагу на тому, як людина регулює свою поведінку та що мотивує її до дій.

Шкала "Автономна орієнтація" оцінює, наскільки людина керується внутрішньою мотивацією та власними цінностями у виборі та прийнятті рішень.

Вибір цих методик дозволяє комплексно оцінити різні аспекти соціальної поведінки та міжособистісних відносин, які вимірює ATAS.

3.2. Перевірка емпіричних припущень щодо впливу статі та сфери майбутньої професійної діяльності

У нашому дослідженні ми перевіряли низку емпіричних припущень щодо впливу статі, сфери майбутньої діяльності та певних психологічних якостей на ступінь вираженості афіліативних тенденцій у студентів.

Розглянемо *перше припущення* щодо зв'язку статі та проявів афіліативних тенденцій студентів.

Аналіз на основі тесту Крускала-Уолліса (Kruskal-Wallis ANOVA), результати якого представлені у табл. 3.4, для оцінки впливу статі на різні аспекти соціальної поведінки показує наступне:

Таблиця 3.4 - Вплив статі на афіліативну схильність та інші показники

Показник	χ^2	df	p	ε^2
Шкала афіліативної схильності	0.491	1	0.484	0.00691
Шкала страху соціального відторгнення	1.856	1	0.173	0.02615
Шкала страху близькості	0.356	1	0.551	0.00501
Придушення експресії	0.455	1	0.500	0.00640
Страх соціальної взаємодії	0.735	1	0.391	0.01036
Позитивні відносини з іншими	2.144	1	0.143	0.03019
Емоційна підтримка	1.833	1	0.176	0.02582
Соціальна активність	2.315	1	0.128	0.03260
Якість взаємин	3.104	1	0.078	0.04372
Автономна орієнтація	1.469	1	0.226	0.02068

Афіліативна схильність ($\chi^2 = 0.491$, $p = 0.484$, $\varepsilon^2 = 0.00691$):

Відмінності між чоловіками та жінками у прагненні до соціальних взаємодій статистично не значущі. Значення $p > 0.05$ свідчить про те, що обидві статі мають схожі середні показники афіліативної тенденції. Це суперечить поширеній думці про більшу схильність жінок до афіліації і потребує додаткового аналізу інших змінних, таких як культурні фактори або вікові відмінності.

Страх соціального відторгнення ($\chi^2 = 1.856$, $p = 0.173$, $\varepsilon^2 = 0.02615$):

Тут також відсутні значущі розбіжності між чоловіками та жінками. Страх бути відкинутим у соціальних ситуаціях проявляється в обох статей на схожому рівні.

Страх близькості ($\chi^2 = 0.356$, $p = 0.551$, $\varepsilon^2 = 0.00501$):

Значення цього страху не демонструють суттєвих відмінностей. Це вказує на те, що чоловіки та жінки однаково обережні у формуванні глибоких емоційних стосунків.

Інші показники:

Ми також перевірили, чи відрізняються чоловіки та жінки за іншими показниками, які ми вимірювали у дослідженні. Результати свідчать про наступне:

1. **Придушення експресії** ($\chi^2 = 0.455$, $p = 0.500$, $\varepsilon^2 = 0.00640$): Відсутні значущі відмінності у рівні стримування емоційного вираження між чоловіками та жінками.

2. **Страх соціальної взаємодії** ($\chi^2 = 0.735$, $p = 0.391$, $\varepsilon^2 = 0.01036$): Результати свідчать про схожий рівень страху у соціальних взаємодіях у чоловіків та жінок.

3. **Позитивні відносини з іншими** ($\chi^2 = 2.144$, $p = 0.143$, $\varepsilon^2 = 0.03019$): Значення $p > 0.05$ свідчить про те, що якість міжособистісних відносин не відрізняється між статями.

4. **Емоційна підтримка** ($\chi^2 = 1.833$, $p = 0.176$, $\varepsilon^2 = 0.02582$): Рівень емоційної підтримки, яку отримують чоловіки та жінки, є схожим.

5. **Соціальна активність** ($\chi^2 = 2.315$, $p = 0.128$, $\varepsilon^2 = 0.03260$): Хоча серед жінок спостерігається тенденція до більшої соціальної активності, різниця між чоловіками та жінками залишається незначною. Це може бути пов'язано з однорідністю вибірки або впливом інших факторів, які не були враховані.

6. **Якість взаємин** ($\chi^2 = 3.104$, $p = 0.078$, $\varepsilon^2 = 0.04372$): Хоча значення p близьке до 0.05, воно не досягає рівня статистичної значущості. Це свідчить про схожий рівень задоволеності якістю соціальних взаємодій у чоловіків і жінок.

7. **Автономна орієнтація** ($\chi^2 = 1.469$, $p = 0.226$, $\varepsilon^2 = 0.02068$): Чоловіки та жінки демонструють схожі рівні внутрішньої мотивації до соціальної взаємодії.

Таблиця демонструє вплив статі на різні аспекти афіліативних тенденцій і соціальної поведінки. Аналіз за допомогою критерію χ^2 показав, що відмінності між чоловіками та жінками за всіма шкалами є статистично незначущими ($p > 0,05$). Це свідчить про схожий рівень афіліативних тенденцій, страху соціального відторгнення та страху близькості у представників обох статей. Такі результати суперечать поширеним гендерним стереотипам, згідно з якими жінки виявляють більшу соціальну чутливість та схильність до афіліації. Водночас вони можуть вказувати на порушення гетерогенності вибірки, а також на необхідність додаткового аналізу інших змінних, таких як культурний контекст або вікові особливості.

Друге припущення, яке ми перевіряли, стосувалося зв'язку проявів афіліативних тенденцій зі сферою майбутньої діяльності студентів.

Оцінка впливу професійної сфери (психологія vs математика) також не виявила суттєвих відмінностей (див. табл.3.5)

Афіліативна схильність ($\chi^2 = 0.393$, $p = 0.531$, $\varepsilon^2 = 0.00554$):

Студенти математики та психології мають подібні рівні прагнення до афіліативної поведінки. Це може бути обумовлено тим, що обидві професії потребують певного рівня комунікації, хоч і в різних контекстах.

Страх соціального відторгнення ($\chi^2 = 0.949$, $p = 0.330$, $\varepsilon^2 = 0.01337$):

В обох групах страх соціального відторгнення знаходиться на однаковому рівні. Це може вказувати на те, що цей страх залежить більше від

інших змінних, таких як особистісні риси, попередній досвід або загальний рівень тривожності, а не від специфіки.

Страх близькості ($\chi^2 = 0.098$, $p = 0.754$, $\varepsilon^2 = 0.00139$):

Психологи та математики не мають суттєвих розбіжностей за показником прояву страху близькості. Цей показник вказує на те, що ці мотиваційні тенденції, ймовірно, визначаються іншими факторами, наприклад особистісними рисами, або віковими особливостями.

Таблиця 3.5 - Вплив сфери діяльності на афіліативні тенденції та інші показники

Показник	χ^2	Df	p	ε^2
Шкала афіліативної схильності	0.39321	1	0.531	0.00554
Шкала страху соціального відторгнення	0.94925	1	0.330	0.01337
Шкала страху близькості	0.09839	1	0.754	0.00139
Придушення експресії	0.71513	1	0.398	0.01007
Страх соціальної взаємодії	0.32170	1	0.571	0.00453
Позитивні відносини з іншими	0.15041	1	0.698	0.00212
Емоційна підтримка	0.64530	1	0.422	0.00909
Соціальна активність	0.88149	1	0.348	0.01242
Якість взаємин	0.00713	1	0.933	0.00010
Автономна орієнтація	0.02438	1	0.876	0.00034

Ми також розглянули розбіжності за іншими показниками, які вимірювалися у дослідженні. Результати свідчать про наступне:

1. **Придушення експресії** ($\chi^2 = 0.715$, $p = 0.398$, $\varepsilon^2 = 0.01007$): Відсутні значущі відмінності у рівні стримування емоційного вираження між групами.
2. **Страх соціальної взаємодії** ($\chi^2 = 0.322$, $p = 0.571$, $\varepsilon^2 = 0.00453$): Страх соціальної взаємодії є загальною характеристикою, яка однаково

виражена у студентів різних спеціальностей. Це означає, що вибір професії (психологія чи математика) не є визначальним фактором, який впливає на цей вид страху.

3. **Позитивні відносини з іншими** ($\chi^2 = 0.150$, $p = 0.698$, $\varepsilon^2 = 0.00212$): Якість міжособистісних відносин не залежить від сфери діяльності.
4. **Емоційна підтримка** ($\chi^2 = 0.645$, $p = 0.422$, $\varepsilon^2 = 0.00909$): Рівень емоційної підтримки є схожим у студентів обох груп.
5. **Соціальна активність** ($\chi^2 = 0.881$, $p = 0.348$, $\varepsilon^2 = 0.01242$): Дані свідчать про відсутність суттєвих розбіжностей між групами за мірою вираженості цього показника.
6. **Якість взаємин** ($\chi^2 = 0.007$, $p = 0.933$, $\varepsilon^2 = 0.0001$): Цей показник є однаковим для обох груп, що свідчить про подібний рівень задоволення соціальними стосунками незалежно від професії.
7. **Автономна орієнтація** ($\chi^2 = 0.024$, $p = 0.876$, $\varepsilon^2 = 0.00034$): Студенти психології та математики демонструють однакову автономність у своїй поведінці.

Результати, представлені в табл. 3.5, демонструють вплив сфери діяльності (психологія та математика) на афіліативні тенденції та інші соціально-психологічні показники. Результати свідчать, що за всіма аналізованими шкалами (афіліативна тенденція, страх соціального відторгнення, страх близькості) відмінності між групами є статистично незначущими ($p > 0,05$). Це може вказувати на те, що сфера діяльності (психологія чи математика) не є визначальним фактором у формуванні афіліативних тенденцій або страхів соціальної взаємодії, більш важливими є вікові властивості.

3.3. Визначення психологічних чинників афіліативних тенденцій студентів

Остання низка припущень стосувалася перевірки зв'язку між певними психологічними властивостями особистості та мірою вираженості афіліативних тенденцій. Ми припустили, що ступінь вираженості афіліативних тенденцій може бути пов'язана з такими властивостями

- здатністю до емоційної регуляції;
- страхом соціальної взаємодії;
- психологічним благополуччям особистості в аспекті позитивних стосунків з іншими людьми;
- автономною орієнтацією.

Оскільки всі ці показники вимірювалися за допомогою шкал інтервалів, і певні шкали не були стандартизовані на вибірках українських студентів, то ми переводили оцінки в шкали найменувань за допомогою процедури розподілу на квартилі.

У табл. 3.6 представлені значення квартилів.

Таблиця 3.6 – Розподіл соціально-психологічних властивостей особистості за квартилями

Шкала	N	25-й перцентиль	Медіана	75-й перцентиль
Рівень соціального страху	72	12.8	16.0	19.3
Емоційна підтримка	72	13.8	16.0	19.3
Соціальна активність	72	9.00	12.0	15.3
Якість взаємин	72	6.00	8.00	9.00
Внутрішня мотивація	72	38.0	46.0	50.0

У таблиці 3.7 наведені результати однофакторного дисперсійного аналізу за показником *здатності продукувати свої емоції*.

Таблиця 3.7 – Результати однофакторного дисперсійного аналізу за показником придушення емоцій

Показник	χ^2	Df	p	ϵ^2
Шкала афіліативної схильності	11.75	2	0.003	0.17
Шкала страху соціального відторгнення	2.94	2	0.230	0.041
Шкала страху близькості	26.27	2	0.001	0.37

Як свідчать дані таблиці, ми отримали значущий зв'язок рівня придушення емоцій з проявами афіліативної схильності та страху близькості. За показником страху соціального відторгнення відсутні розбіжності між групами з різним рівнем придушення емоцій. На рисунках 3.1 та 3.2 відображені афіліативні тенденції в групах осіб з низьким, середнім та високим рівнями вираженості схильності придушувати свої емоції.

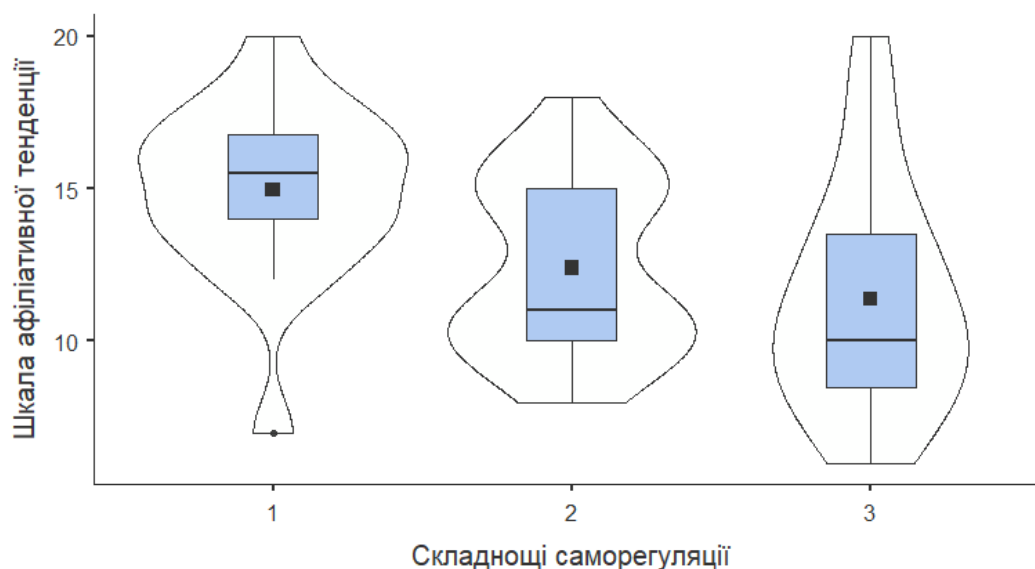

Рисунок 3.1 – Вираженість афіліативної схильності в залежності від міри придушення власних емоцій

Примітка 1 – група з низьким рівнем складнощів саморегуляції (придушення емоцій); 2 – група з середнім рівнем; 3 – група з високим рівнем проблем в придушенні емоційних реакцій

Встановлено, що чи більше проблем переживає людина з придушенням власних емоцій, тим менше в ній виражена схильність до афіліації. Значущість розбіжностей встановлювалася за критерієм Dwass-Steel-Critchlow-Fligner. Ми отримали значущі відмінності між результатами першої та другої групи ($p=0,013$), а також першої та третьої груп ($p=0,007$).

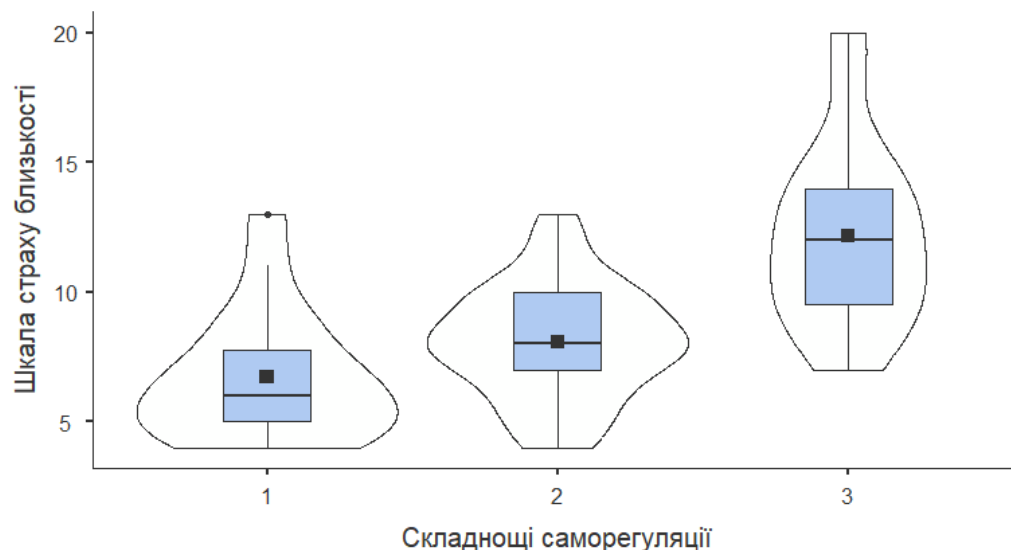

Рисунок 3.2 – Вираженість страху близькості в залежності від міри придушення власних емоцій

Примітка 1 – група з низьким рівнем складнощів саморегуляції (придушення емоцій); 2 – група з середнім рівнем; 3 – група з високим рівнем проблем в придушенні емоційних реакцій

Особи з високим рівнем придушення емоцій мають значуще вищий рівень страху близькості. Значущість розбіжностей встановлювалася за критерієм Dwass-Steel-Critchlow-Fligner. Ми отримали значущі відмінності між результатами першої та третьої групи ($p=0,001$), а також другої та третьої груп ($p=0,001$).

У таблиці 3.8 наведені результати однофакторного дисперсійного аналізу за показником *страху соціальної взаємодії*.

Таблиця 3.8 – Результати однофакторного дисперсійного аналізу за показником страху соціальної взаємодії

Показник	χ^2	Df	p	ϵ^2
Шкала афіліативної схильності	10.91	2	0.004	0.15
Шкала страху соціального відторгнення	21.56	2	0.001	0.30
Шкала страху близькості	6.36	2	0.042	0.09

Як свідчать дані таблиці, ми отримали значущий зв'язок рівня страху соціальної взаємодії з проявами афіліативної схильності, страху соціального відторгнення та страху близькості. На рисунках 3.3-3.5 відображені афіліативні тенденції в групах осіб з низьким, середнім та високим рівнями вираженості страху соціальної взаємодії.

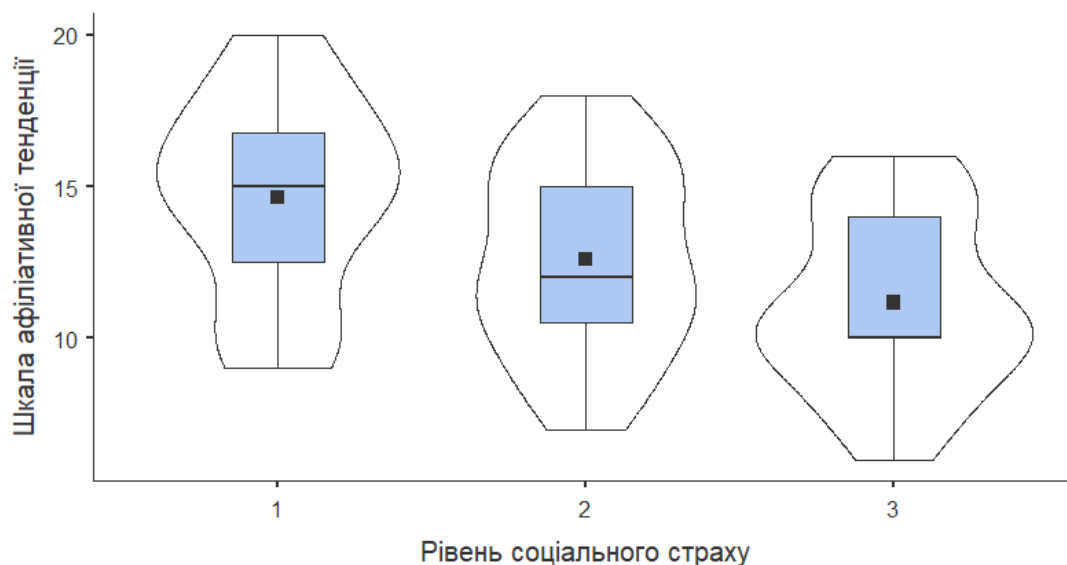

Рисунок 3.3 – Вираженість афіліативної схильності в залежності від міри страху соціальної взаємодії

Примітка 1 – група з низьким рівнем соціального страху; 2 – група з середнім рівнем; 3 – група з високим рівнем страху соціальної взаємодії

Особи з низьким рівнем соціального страху мають значуще вищий рівень афіліативної схильності. Значущість розбіжностей встановлювалася за критерієм Dwass-Steel-Critchlow-Fligner. Ми отримали статистично значущі

відмінності між результатами першої та третьої групи ($p=0,005$). Це свідчить про те, що страх відсутність страху соціальної взаємодії сприяє проявам афіліації.

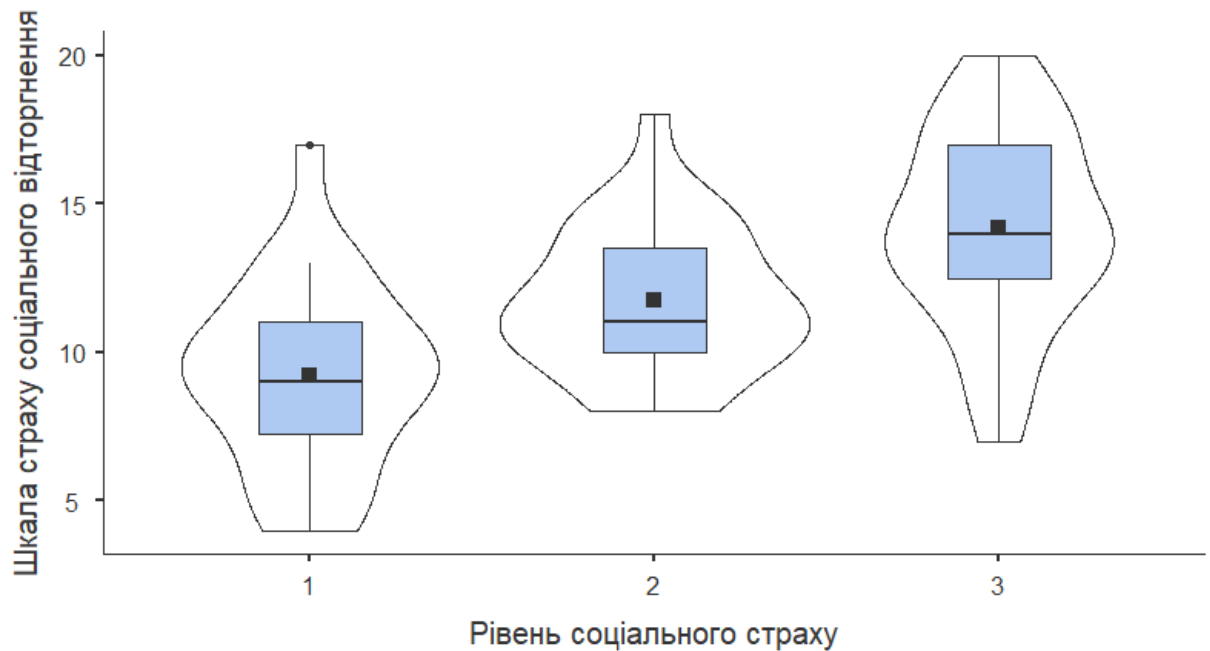

Рисунок 3.4 – Вираженість страху соціального відторгнення в залежності від міри страху соціальної взаємодії

Примітка 1 – група з низьким рівнем соціального страху; 2 – група з середнім рівнем; 3 – група з високим рівнем страху соціальної взаємодії.

Встановлено, що особи з високим рівнем соціального страху мають і більш високий рівень страху соціального відторгнення. Отримані значущі відмінності при порівнянні груп першої – другої ($p=0.011$), першої та третьої ($p=0,001$), другої та третьої ($p=0,017$).

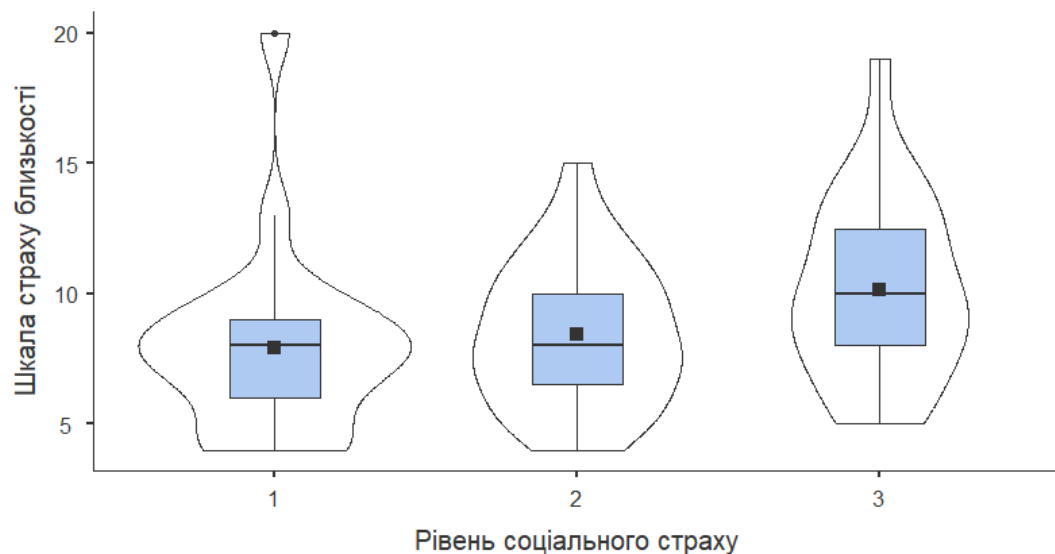

Рисунок 3.5 – Вираженість страху близькості в залежності від міри страху соціальної взаємодії

Примітка 1 – група з низьким рівнем соціального страху; 2 – група з середнім рівнем; 3 – група з високим рівнем страху соціальної взаємодії.

Встановлено, що особи з високим рівнем соціального страху мають і більш високий рівень страху близькості. Отримані значущі відмінності при порівнянні першої та третьої груп ($p=0,042$). Таким чином, рівень страху соціальної взаємодії є чинником всіх афіліативних тенденцій.

У таблиці 3.9 наведені результати однофакторного дисперсійного аналізу за показником *психологічного благополуччя* (позитивні відносини з іншими).

Таблиця 3.9 – Результати однофакторного дисперсійного аналізу за показником позитивні відносини з іншими

Показник	χ^2	Df	p	ϵ^2
Шкала афіліативної схильності	17.7	2	<0.001	0.24
Шкала страху соціального відторгнення	0.6	2	0.738	0.008
Шкала страху близькості	15.76	2	<0.01	0.22

Дані свідчать, що психологічне благополуччя суттєво впливає на такі аспекти соціальної поведінки, як афіліативна схильність та страх близькості. Водночас страх соціального відторгнення залишається незалежним від рівня переживання благополуччя. Ці дані підкреслюють важливість роботи над психологічним благополуччям для розвитку позитивних соціальних тенденцій та подолання емоційних бар'єрів у спілкуванні. На рисунках 3.6 та 3.7 представлені діаграми значень за рівнями психологічного благополуччя.

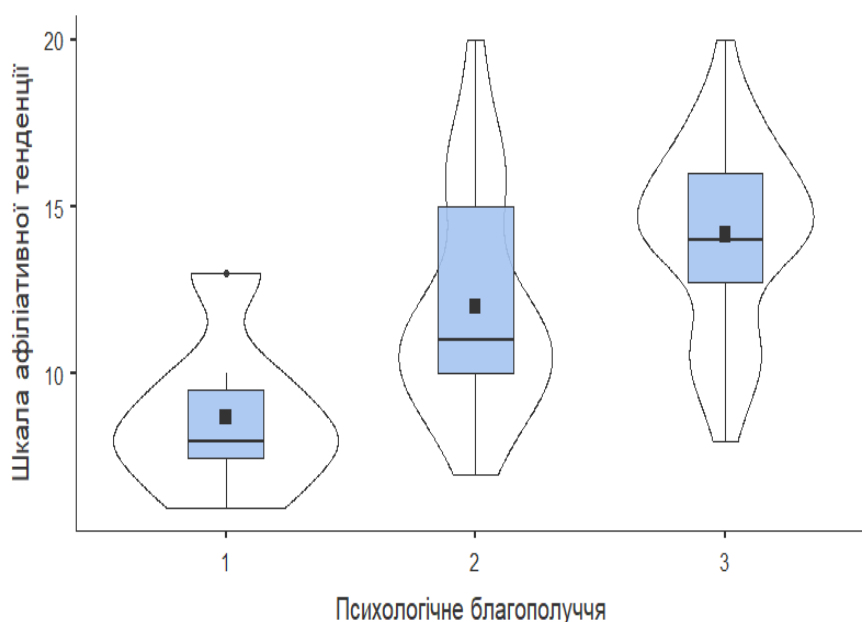

Рисунок 3.6 - Вираженість афіліативної схильності залежно від рівня психологічного благополуччя

Примітка 1 – група з низьким рівнем позитивних стосунків; 2 – група з середнім рівнем; 3 – група з високим рівнем позитивних стосунків з іншими

Діаграма показує, що афіліативна схильність значно змінюється залежно від рівня психологічного благополуччя. Особи з вищим рівнем благополуччя демонструють і вищі показники афіліативної схильності. Отримані значущі

розбіжності між першою та другою групами ($p=0.027$), першою та третьою ($p=0.001$), другою та третьою ($p=0.021$). Це підтверджує значущість зв'язку між емоційним станом та соціальною активністю, спрямованою на взаємодію.

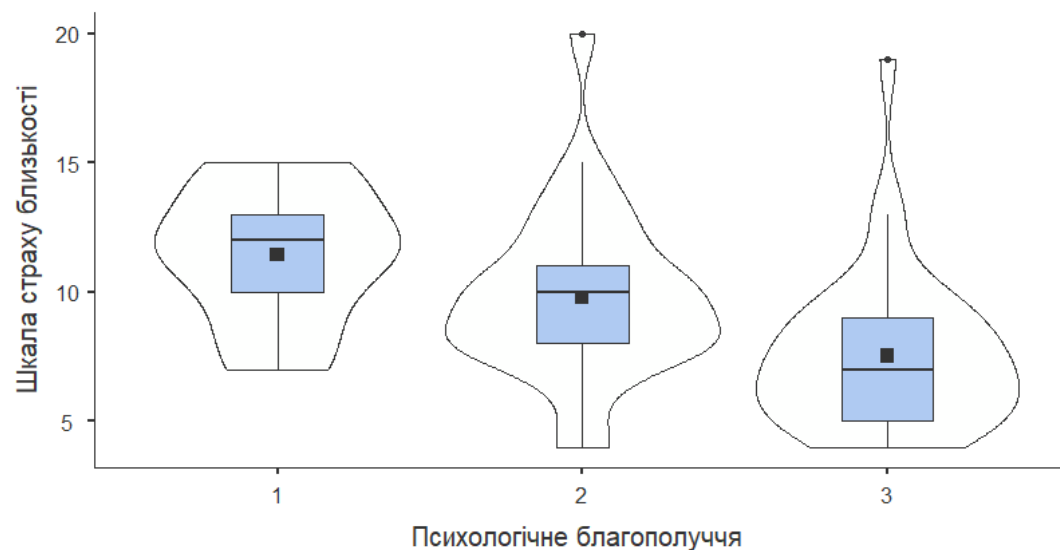

Рисунок 3.7 - Вираженість страху близькості залежно від рівня психологічного благополуччя

Примітка 1 – група з низьким рівнем позитивних стосунків; 2 – група з середнім рівнем; 3 – група з високим рівнем позитивних стосунків з іншими

Діаграма на рис. 3.7 зображує рівень страху близькості у різних групах залежно від рівня психологічного благополуччя. Чітко видно, що страх близькості має тенденцію знижуватися із зростанням благополуччя, що свідчить про суттєвий вплив задоволеності від позитивних стосунків з іншими на здатність до формування довірливих і близьких стосунків. Встановлені значущі відмінності між першою та третьою групами ($p=0.009$) та другою та третьою групами ($p=0.003$).

У таблиці 3.10 наведені результати однофакторного дисперсійного аналізу за показником *емоційної підтримки*.

Таблиця 3.10 - Результати однофакторного дисперсійного аналізу за показником емоційної підтримки

Показник	χ^2	Df	p	ϵ^2
Шкала афіліативної схильності	6.45	2	0.040	0.091
Шкала страху соціального відторгнення	0.155	2	0.925	0.002
Шкала страху близькості	20.47	2	<0.001	0.289

Дані свідчать, що емоційна підтримка суттєво впливає на такі аспекти соціальної поведінки як афіліативна схильність та страх близькості. Зокрема, більш високий рівень емоційної підтримки сприяє зниженню страху близькості та підвищенню афіліативної тенденції. Водночас страх соціального відторгнення залишається незалежним від рівня отримуваної підтримки. Ці результати підкреслюють важливість створення умов для надання емоційної підтримки з метою формування позитивних соціальних тенденцій, зниження емоційних бар'єрів та розвитку соціальної взаємодії. На рисунках 3.8 та 3.9 представлені діаграми значень афіліативних тенденцій залежно за рівнями отриманої психологічної підтримки.

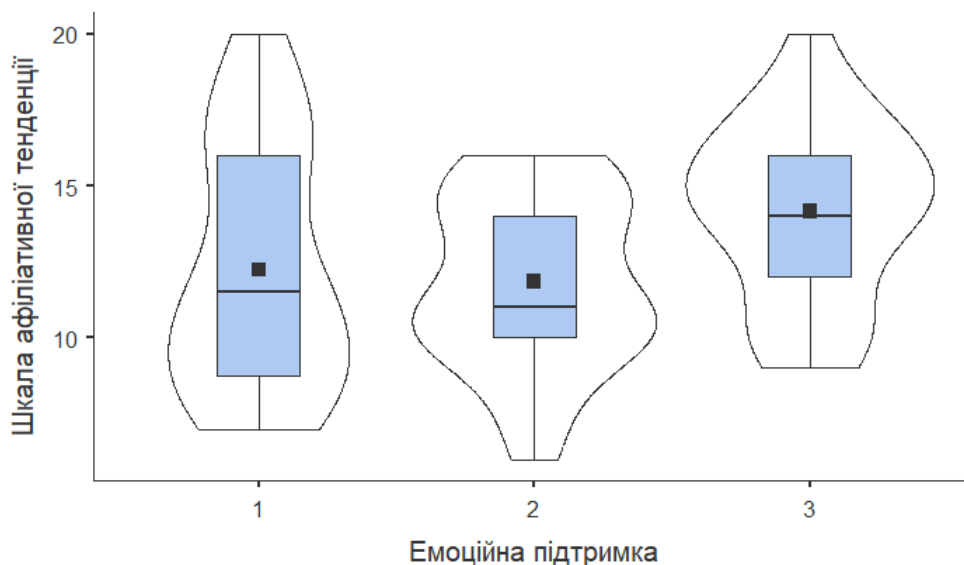

Рисунок 3.8 - Залежність афіліативної схильності від рівня емоційної підтримки.

Примітка 1 – група з низьким рівнем емоційної підтримки; 2 – група з середнім рівнем; 3 – група з високим рівнем емоційної підтримки

На рисунку 3.8 представлена залежність між афіліативною схильністю та рівнем емоційної підтримки. Аналіз показує, що особи з високим рівнем емоційної підтримки демонструють більш виражену афіліативну схильність у порівнянні з тими, хто отримує недостатній рівень підтримки. Значущі розбіжності виявлені між групами з середнім і високим рівнем емоційної підтримки ($p < 0.029$). Це підтверджує роль емоційної підтримки у розвитку соціальних тенденцій.

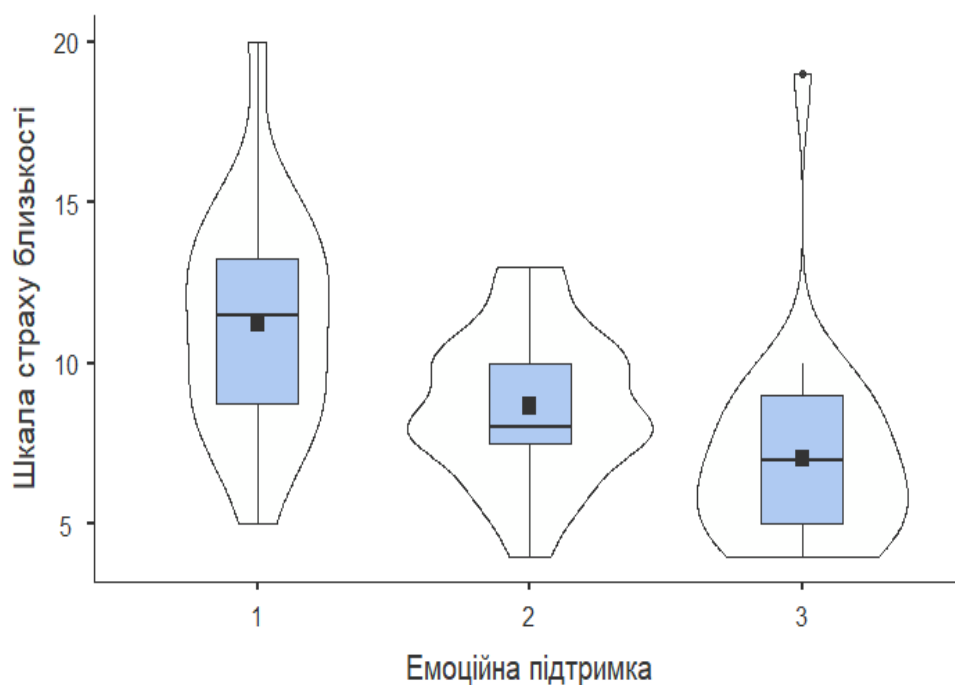

Рисунок 3.9 - Залежність страху близькості від рівня емоційної підтримки, яку отримує студент

Примітка 1 – група з низьким рівнем емоційної підтримки; 2 – група з середнім рівнем; 3 – група з високим рівнем емоційної підтримки

На рисунку 3.9 продемонстровано зв'язок між рівнем страху близькості та рівнем емоційної підтримки. Особи з низьким рівнем емоційної підтримки

демонструють значно вищий страх близькості, тоді як у тих, хто має високий рівень підтримки, цей страх проявляється значно менше. Значущі відмінності спостерігаються між групами з низьким та високим рівнем емоційної підтримки ($p=0.001$), низьким та середнім рівнями ($p=0.021$), середнім та високим рівнями ($p=0.013$). Це вказує на важливість емоційної підтримки у формуванні позитивних міжособистісних стосунків.

У таблиці 3.11 наведені результати однофакторного дисперсійного аналізу за показником *соціальної активності*.

Таблиця 3.11 - Результати однофакторного дисперсійного аналізу за показником соціальної активності

Показник	χ^2	Df	p	ε^2
Шкала афіліативної схильності	8.75	2	0.013	0.12
Шкала страху соціального відторгнення	3.09	2	0.213	0.04
Шкала страху близькості	3.22	2	0.200	0.04

Дані свідчать, що задоволеність власною соціальною активністю впливає на афіліативну тенденцію студентів, про що свідчить значущість отриманого результату ($p = 0.013$). Зокрема, більш високий рівень соціальної активності пов'язаний із підвищенням афіліативної схильності. Водночас, страхи соціального відторгнення та близькості не демонструють значущого зв'язку із рівнем соціальної активності, про що свідчать відповідні значення рівня значущості ($p > 0.05$). Це вказує на те, що соціальна активність є одним з чинників прояву афіліативних схильностей.

На рисунку 3.10 представлено залежність афіліативної схильності від рівня задоволеності власною соціальною активністю.

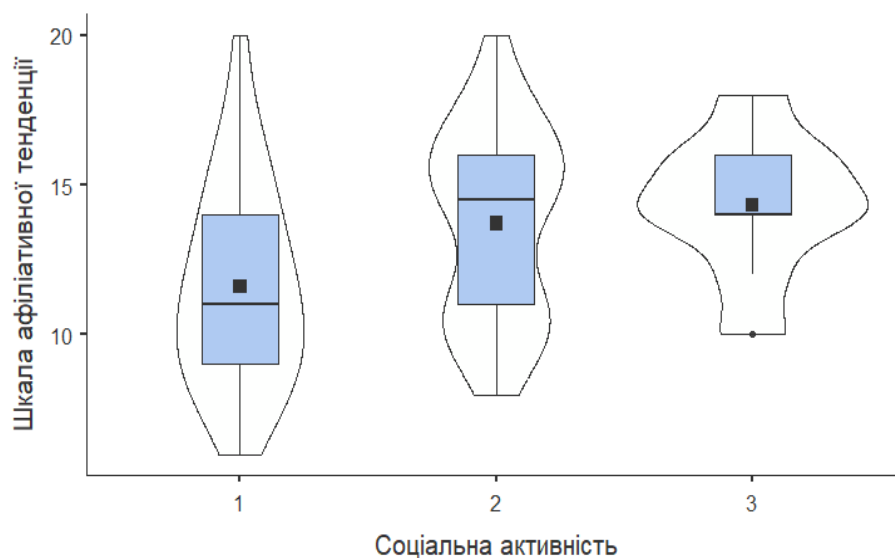

Рисунок 3.10 - Залежність афіліативної схильності від рівня соціальної активності

Примітка 1 – група з низьким рівнем задоволеності соціальною активністю; 2 – група з середнім рівнем; 3 – група з високим рівнем задоволеності соціальною активністю

На рисунку 3.10 представлено зв'язок між рівнем соціальної активності та афіліативною схильністю. Особи з високим рівнем соціальної активності демонструють більш виражену афіліативну схильність, у порівнянні з тими, хто має низький рівень активності. Значущі відмінності були встановлені між групами 1 та 2 ($p = 0.036$) і між групами 1 та 3 ($p = 0.050$), що підкреслює роль соціальної активності у формуванні афіліативної тенденції, орієнтованих на встановлення зв'язків з іншими.

У таблиці 3.12 наведені результати однофакторного дисперсійного аналізу за показником *якості стосунків (одної зі складових позитивних відносин з іншими)*.

Таблиця 3.12 - Результати однофакторного дисперсійного аналізу за показником якості стосунків

Показник	χ^2	Df	p	ϵ^2
Шкала афіліативної схильності	17.19	2	<001	0.24
Шкала страху соціального відторгнення	0.355	2	0.837	0.005
Шкала страху близькості	8.830	2	0.012	0.12

Дані свідчать, що якість стосунків суттєво впливає на такі аспекти соціальної поведінки, як афіліативна схильність та страх близькості. Зокрема, більш високий рівень якості стосунків сприяє підвищенню афіліативної схильності та зниженню страху близькості. Водночас страх соціального відторгнення залишається незалежним від рівня якості стосунків.

Ці результати підкреслюють важливість розвитку якісних міжособистісних стосунків з метою формування позитивних соціальних тенденцій, зниження емоційних бар'єрів та зміцнення довірливих взаємодій. На рисунках 3.11 та 3.12 представлено залежність афіліативної схильності та страхів від рівня якості стосунків, які мають студенти.

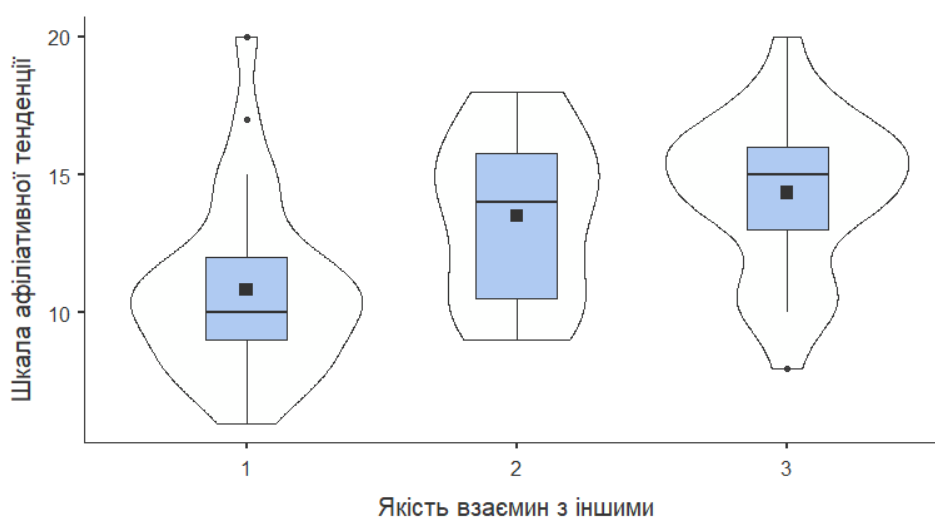

Рисунок 3.11 - Залежність афіліативної схильності від рівня якості стосунків

Примітка 1 – група з низьким рівнем задоволеності якістю стосунків; 2 – група з середнім рівнем; 3 – група з високим рівнем задоволеності якістю стосунками

На рисунку 3.11 показано залежність між афіліативною схильністю та рівнем задоволеності якістю своїх стосунків з іншими. Особи з високою якістю стосунків демонструють вищу афіліативну схильність порівняно з іншими групами. Значущі розбіжності виявлені між групами з низьким і високим рівнями якості стосунків ($p < 0.001$), а також між групами з низьким та середнім рівнями ($p=0.031$), що підтверджує роль якості стосунків у формуванні позитивних соціальних тенденцій.

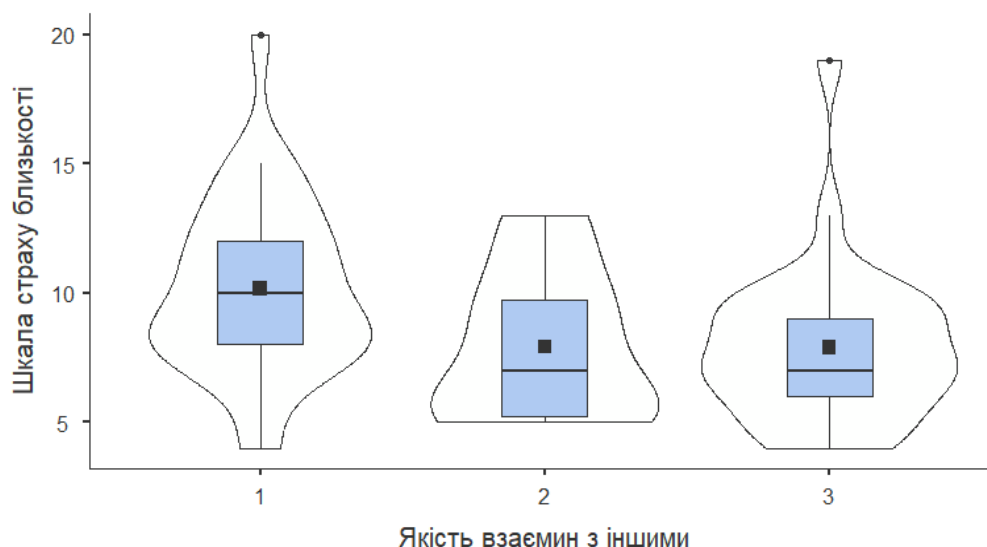

Рисунок 3.12 - Залежність страху близькості від рівня задоволеності якістю стосунків

Примітка 1 – група з низьким рівнем задоволеності якістю стосунків; 2 – група з середнім рівнем; 3 – група з високим рівнем задоволеності якістю стосунками

На рисунку 3.12 представлено зв'язок між рівнем страху близькості та якістю стосунків. Особи з низьким рівнем якості стосунків демонструють значно вищий страх близькості, тоді як ті, хто має високий рівень стосунків, показують знижений рівень цього страху. Значущі відмінності спостерігаються

між групами з низьким і високим рівнем задоволеності якістю стосунків ($p = 0.012$), що вказує на важливість якісних стосунків у подоланні емоційних бар'єрів.

У таблиці 3.13 наведені результати однофакторного дисперсійного аналізу за показником *автономної орієнтації, форми внутрішньої мотивації*.

Таблиця 3.13 - Результати однофакторного дисперсійного аналізу за показником автономної орієнтації

Показник	χ^2	Df	p	ε^2
Шкала афіліативної схильності	28.88	2	<001	0.4
Шкала страху соціального відторгнення	0.203	2	0.903	0.002
Шкала страху близькості	1.236	2	0.539	0.17

Дані свідчать, що внутрішня мотивація суттєво впливає на афіліативну тенденцію, але не впливає на страхи соціального відторгнення чи близькості. За шкалою афіліативної схильності ми отримали такі значення $\chi^2 = 28.887$, $p < 0.001$, $\varepsilon^2 = 0.40686$, які вказують на значущий вплив цієї форми внутрішньої мотивації. Це свідчить, що особи з вищою внутрішньою мотивацією частіше проявляють афіліативну схильність. За шкалами страху соціального відторгнення отримані дані - $\chi^2 = 0.203$, $p = 0.903$, $\varepsilon^2 = 0.00286$ - демонструють відсутність впливу внутрішньої мотивації на страх соціального відторгнення. Аналогічна картина спостерігається і за показником вираженості страху близькості. На рисунку 3.13 представлено залежність афіліативної схильності від рівня автономної орієнтації.

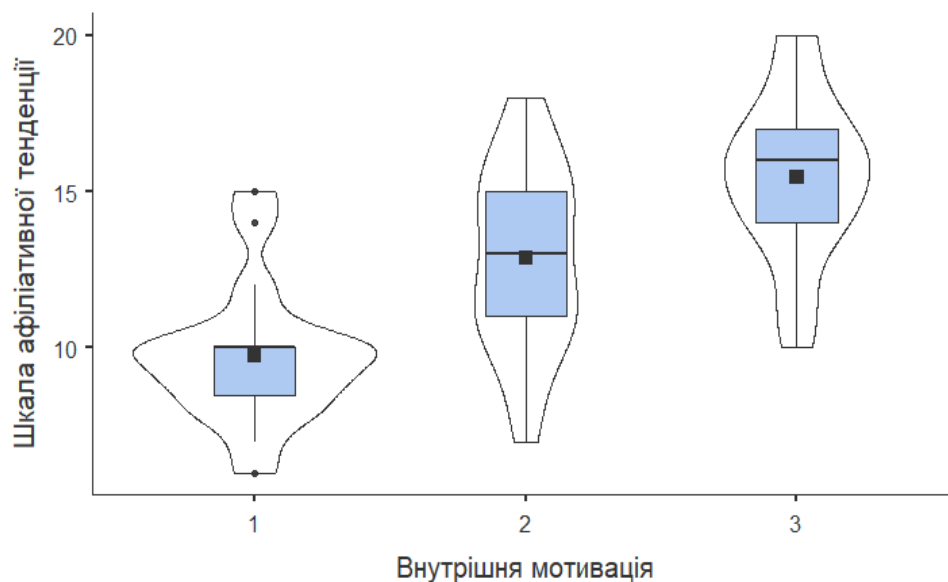

Рисунок 3.13 - Залежність страху близькості від рівня автономної орієнтації, форми внутрішньої мотивації

Примітка 1 – група з низьким рівнем автономної орієнтації; 2 – група з середнім рівнем; 3 – група з високим рівнем автономної орієнтації

Чим вище рівень автономної орієнтації, тим вище рівень прояву афіліативної схильності. Отримані значущі розбіжності між групами з низьким та середнім рівнем автономної орієнтації ($p=0.001$), низьким та середнім рівнем ($p=0.001$), середнім та високим рівнями ($p=0.010$).

3.4. Рекомендації для розвитку афіліативних зв'язків у студентських колективах

На основі проведеного дослідження та аналізу результатів можна виділити наступні рекомендації для покращення афіліативних зв'язків серед студентів. Вони спрямовані на створення сприятливого соціального

середовища, зменшення тривожності та розвиток взаємодії в студентських колективах.

Створення умов для відкритої комунікації та співпраці є ключовим аспектом у розвитку афіліативних зв'язків. Організація тематичних вечорів, культурних подій, воркшопів та інтерактивних квестів сприяє встановленню довіри та залученості студентів. Спортивні змагання, командні ігри чи волонтерські проєкти допомагають формувати командний дух і сприяють покращенню соціальної взаємодії. Використання інтерактивних методів навчання, таких як робота в малих групах або застосування цифрових платформ, сприяє налагодженню співпраці між студентами.

Підвищення самоповаги та зменшення соціальної тривожності потребує впровадження тренінгів і семінарів, спрямованих на розвиток впевненості в собі та самооцінки. Це особливо важливо для студентів із низькою афіліативною тенденцією. Програми когнітивно-поведінкової терапії допомагають знизити рівень соціальної тривожності та страху негативної оцінки. Також важливо створити безпечне середовище, що підтримує толерантність та взаємоповагу, і розвивати механізми вирішення конфліктів через тренінги з комунікації.

Формування емоційної близькості та взаємної підтримки можна досягти через інтеграційні вправи, спрямовані на обмін позитивними якостями чи спільний аналіз досягнень. Це дозволяє студентам краще розуміти одне одного та покращувати якість взаємин. Групові проєкти допомагають створювати глибокі емоційні зв'язки, які сприяють довірі та співпраці. Наставництво та менторські програми, у яких старші курси підтримують новачків, допомагають студентам швидше адаптуватися до нового середовища та подолати соціальну тривожність.

Мотивація до спільної діяльності включає розробку спільних цінностей та цілей. Встановлення групових правил створює комфортну атмосферу та

сприяє згуртуванню групи. Створення навчальних чи творчих ініціатив мотивує студентів до спільної роботи. Визнання досягнень, наприклад через нагородження чи публічне визнання, стимулює активність студентів і сприяє розвитку лідерських якостей.

Постійний розвиток і рефлексія є невід'ємними елементами підтримки афіліативних зв'язків. Регулярні опитування допомагають виявляти настрої та потреби студентів, а організація неформальних зустрічей сприяє покращенню атмосфери довіри. Аналіз ефективності впроваджених заходів та внесення змін на основі зворотного зв'язку дозволяє адаптувати стратегії до потреб студентів.

Реалізація цих рекомендацій сприятиме створенню згуртованого студентського колективу, де кожен відчуватиме себе частиною спільноти. Це не лише підвищить якість соціальних взаємодій, але й сприятиме розвитку важливих особистісних і професійних навичок, таких як комунікація, співпраця та вирішення конфліктів. Такі заходи допоможуть студентам краще адаптуватися до майбутнього професійного середовища та побудувати міцні соціальні зв'язки.

Висновки до третього розділу:

Аналіз результатів показав, що статистично значущих відмінностей між чоловіками та жінками за рівнем афіліативної схильності, страху соціального відторгнення і страху близькості немає. Це може свідчити про те, що афіліативні тенденції не залежать від статі, що суперечить традиційним гендерним стереотипам. Такі результати можуть бути пов'язані з особливостями вибірки чи культурного контексту.

Дослідження не виявило значущих відмінностей у рівнях афіліативної схильності, страху соціального відторгнення та страху близькості між студентами-психологами та студентами-математиками. Це свідчить, що

специфіка майбутньої професійної діяльності не є ключовим фактором формування цих тенденцій, більш важливу роль відіграють вікові особливості.

Роль психологічних чинників у прояві афіліативних тенденцій:

1. **Емоційна регуляція:** Особи з високим рівнем придушення емоцій демонструють меншу афіліативну схильність та вищий рівень страху близькості.

2. **Соціальна тривожність:** Страх соціальної взаємодії суттєво впливає на рівень афіліативної схильності, страху соціального відторгнення і страху близькості.

3. **Психологічне благополуччя за показником позитивних відносин з іншими:** Особи з високим рівнем психологічного благополуччя (позитивні стосунки з іншими) демонструють більш високу афіліативну схильність і нижчий рівень страху близькості.

4. **Емоційна підтримка:** Вищий рівень емоційної підтримки сприяє зниженню страху близькості і підвищенню проявів афіліативної схильності.

5. **Соціальна активність:** Задоволеність власною соціальною активністю позитивно пов'язана з афіліативною схильністю, що свідчить про значення активної участі у соціальному житті для формування соціальних зв'язків.

6. **Якість стосунків:** Особи з високою якістю стосунків мають вищу афіліативну схильність і нижчий страх близькості.

7. **Автономна орієнтація:** Автономна орієнтація як форма внутрішньої мотивації суттєво пов'язана з афіліативною схильністю, однак не впливає на страхи соціального відторгнення і страх близькості.

Для покращення соціальних взаємодій у студентських групах важливо впроваджувати інтерактивні заходи, спрямовані на розвиток комунікаційних навичок.

Підтримка психологічного благополуччя через тренінги з емоційної регуляції може значно знизити рівень соціальної тривожності.

Таким чином, результати розділу підкреслюють значущість афіліативних тенденцій у соціальній поведінці студентів та необхідність подальших досліджень їх для розробки практичних рекомендацій.

ВИСНОВКИ

Дослідження соціально-психологічних чинників афіліативних тенденцій студентів дозволило зробити низку важливих теоретичних і практичних висновків. У ході роботи були досягнуті поставлені завдання, що підтверджує актуальність теми й важливість вивчення афіліації у студентському середовищі.

1. Афіліація є ключовим феноменом у соціальній психології, що визначає прагнення людини до встановлення близьких міжособистісних стосунків і належності до соціальних груп. Вона виступає важливим чинником емоційного благополуччя й адаптації індивіда до соціального середовища.

Афіліація як явище може бути пояснена через три ключові тенденції:

Афіліативна схильність як прагнення до соціального прийняття, встановлення зв'язків із людьми, пошук взаємної підтримки, схвалення та визнання.

Страх соціального прийняття, відторнення – афіліативна тенденція, що проявляється у прагненні уникнути ситуацій, у яких люди можуть бути осудженими, виключеними з групи чи зазнати негативної оцінки. Цей страх часто виступає мотиваційним механізмом для корекції власної поведінки з метою відповідати очікуванням соціального середовища.

Потреба в близькості та довірі - афіліативна тенденція, що проявляється у прагненні до встановлення глибоких, емоційно насичених стосунків. Вона відображає потребу у довірливих взаємодіях, спільному вирішенні проблем, підтримці. Близькість сприяє формуванню почуття безпеки та підвищує рівень життєвого задоволення. Водночас страх втрати або відторгнення може перешкоджати реалізації цієї тенденції.

2. Основні теоретичні підходи до вивчення афіліації – мотиваційний, соціально-когнітивний і культурний – дають змогу розкрити багатовимірність

цього явища. Мотиваційний підхід акцентує увагу на внутрішніх потребах людини в близькості, соціально-когнітивний досліджує роль сприйняття й оцінки взаємин, а культурний підхід зосереджується на впливі соціокультурного контексту.

3. Отже, після здійснення перекладу «Affiliative Tendency and Avoidance Scale» (ATAS) на українську мову запитань опитувальника, було проведено скорочення запитань до 12, всі з яких мають високий рівень дискримінативності. Була підтверджена авторська структура опитувальника, а саме: наявність 3 незалежних шкал “Афіліативна схильність”, “Страх соціального відторгнення”, “Страх близькості”, по 4 твердження кожна. За критерієм альфа-Кронбаха, ми визначили, що всі шкали відповідають високому або достатньо високому рівню узгодженості питань. Знайшла підтвердження конвергентна валідність всіх шкал. За допомогою методу розподілу процентилів були сформовані тестові норми по кожній шкалі методики.

4. На основі отриманих результатів були виявлені основні чинники, що впливають на вираженість прагнення до взаємодії у студентів. Статистично значущих розбіжностей між чоловіками та жінками у рівні афіліативної поведінки не виявлено. Це свідчить про те, що прагнення до соціальних контактів формується під впливом інших чинників, таких як особистісні характеристики чи соціокультурне середовище.

Аналіз показав відсутність суттєвих відмінностей у рівнях афіліативних тенденцій між студентами-психологами та студентами-математиками. Це підкреслює універсальність основних потреб у соціальній взаємодії незалежно від професійного напрямку. Припускаємо вплив вікових особливостей.

5. Знайшло підтвердження вплив на рівень прояву афіліативних тенденцій таких чинників: придушення емоцій, страх соціальної взаємодії, задоволеність позитивними стосунками з іншими, задоволеність емоційною

підтримкою, власною соціальною активністю, якістю стосунків, а також автономною орієнтацією як формою внутрішньої мотивації.

Придушення емоцій виявило значний зв'язок на афіліативну схильність та страх близькості. Особи з високим рівнем придушення емоцій мають меншу афіліативну схильність та більший страх близькості.

Високий рівень страху соціальної взаємодії пов'язаний з вищим рівнем страху соціального відторгнення та страху близькості.

Задоволеність позитивними відносинами з іншими суттєво пов'язана з афіліативною схильністю та страхом близькості. Водночас страх соціального відторгнення залишається незалежним. Особи з високим рівнем емоційної підтримки мають менший страх близькості та вищу афіліативну схильність. Задоволеність власною соціальною активністю значущо позитивно пов'язана з афіліативною схильністю, але не пов'язана зі страхами соціального відторгнення чи близькості. Якість стосунків значно пов'язана позитивним зв'язком з афіліативною схильністю та негативним зв'язком зі страхом близькості. Люди з високою якістю стосунків мають більшу афіліативну схильність та менший страх близькості, що підтверджує важливість розвитку довірливих та підтримуючих взаємин.

Автономна орієнтація як форма внутрішньої мотивації суттєво пов'язана з рівнем вираженості афіліативної схильності.

Результати дослідження підкреслюють значущість емоційної регуляції, підтримки, якості стосунків та внутрішньої мотивації у проявах афіліативних тенденцій. Психологічні інтервенції на психологічні чинники, такі як емоційна підтримка, зниження страху взаємодії та розвиток автономної орієнтації, може сприяти формуванню позитивних соціальних тенденцій та зниженню емоційних бар'єрів у взаємодії студентів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабчук О. Г. Психологічні особливості майбутніх фахівців з різним рівнем комунікативної толерантності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Психологія. 2022. Вип. 3. С. 5-9. <https://doi.org/10.32782/psy-visnyk/2021.3.1>
2. Бакаленко О.А. Психологічна компетентність як ключова компетентність сучасного фахівця. *Вісник Харківського університету. Сер. Теорія культури і філософія науки*. Харків, 2018. Вип. 58. С. 132-138.
3. Булгакова О. Психологічна готовність студентів до соціальної взаємодії в контексті властивостей особистості, що детермінують її прояв. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : Психологія*. 2016. Вип. 4.
4. Василенко М.М. Сучасні напрями психологічних досліджень копінг-стратегій. *Проблеми загальної та педагогічної психології*. 2009. Т. XI. Ч. 7. С. 95–107.
5. Власова О.І. Психологічна структура та чинники розвитку соціальних здібностей: автореф. дис... д-ра психол. наук: 19.00.07 Нац. пед. ун-т ім. М.П.Драгоманова. К., 2006. С. 44.
6. Гарькавець С. О. Психологія підліткової віктимності : монографія Луганськ : вид-во «Ноулідж», 2013. С. 175.
7. Гірняк А., Васильків О. Психологічні бар'єри у взаємодії викладача й студентів та шляхи їх ефективного подолання. *Психологічні перспективи*. 2019. Вип. 33). С. 79–90. <https://doi.org/10.29038/2227-1376-2019-33-79-90>
8. Гранкіна- Сазанова Н.В. Психологічне благополуччя та життєстійкість студентів-психологів як важливі чинники освоєння професії. *Psychological journal*. 2018. № 7. С. 23–42.

9. Герасіна С. В. Асертивна поведінка як передумова формування почуття власної гідності та самоповаги студентської молоді. *Проблеми сучасної психології. Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України. Кам'янець-Подільський : «Аксиома», 2010. Випуск 10.*
10. Глушко Л. О., Тернопільська В. І. Впевненість особистості у собі: теоретичний аналіз. *Problems of the development of modern science: theory and practice: Collection of scientific articles.* 2018. С. 192-196.
11. Гуляс І.А. Дослідження типів та особливостей афіліації у студентів-психологів. *Психологія і соціологія* № 5 2007.
12. Дерев'янченко О. Б. Впевненість у собі: теоретичний аспект проблеми. *Актуальні проблеми освіти і науки: досвід та сучасні технології.* 2020. С. 168-171.
13. Долинська Л. В., Пенькова О. І. Самореалізація особистості як соціальнопсихологічний феномен. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова Серія 12: Психологічні науки. Київ, 2016. С. 18–25.*
14. Емішянц О.Б. Зв'язок психологічного клімату з індивідуально-психологічними характеристиками особистості. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 12: Психологічні науки : [збірник наукових праць]. К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2013. Вип. 41 (65). С. 53-59*
15. Журавльова, Л. П. Психологічні основи розвитку емпатії людини : дис. ... д-ра психол. наук : 19.00.07 Південноукр. держ. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського. Одеса, 2008.

16. Ібрагімова К. О. Дефініція поняття соціальна взаємодія, її види та основні теорії. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*. 2013. № 40-41. С. 289-293. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pipo_2013_40-41_48.

17. Карамушка Л.М. Комплекс методик для вивчення особливостей та детермінант розвитку організаційної культури освітніх організацій. *Актуальні проблеми психології : зб. наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. К. Алчевськ : ЛАДО, 2014. Т. I : Організаційна психологія. Економічна психологія. Соціальна психологія*. 2014. Вип. 40. С. 9-15.

18. Кондратюк С. М. Впевненість у собі як один з аспектів життєвого успіху студентської молоді. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Психологічні науки*. 2014. №2 (1). С. 76-80.

19. Лісовенко А. Ф. Впевненість у собі осіб з різною схильністю до заздрості. *Наука і освіта*. 2014. №2. С. 32-37.

20. Малихіна О. А. Дослідження емоційно-ціннісного компонента в структурі самоповаги студентів. *Проблеми сучасної психології : збірник наукових праць Державного вищого навчального закладу «Запорізький національний університет» та Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України Запоріжжя : ЗНУ, 2017. № 1 (11). С. 51–55.*

21. Малихіна О. А. Дослідження когнітивного компонента в структурі самоповаги студентів. *Науковий часопис національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 12: Психологічні науки*. Київ, 2017. Вип. 6. С. 249–257.

22. Терещенко К.В. Афіліація персоналу як соціально-психологічний чинник організаційного розвитку освітніх організацій. *Актуальні проблеми психології : зб. наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. К. : А.С.К., 2011. Т. I : Організаційна психологія. Економічна психологія. Соціальна психологія*. 2011. Вип. 32. С. 227-232.

23. Тарасенко О. І., Єрмакова Н. О. Впевненість у собі як риса соціально мобільної особистості в сучасному суспільстві. Етнічна самосвідомість та міжетнічна взаємодія в сучасному світі : збірник наукових праць. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. С357-361.

24. Фіалка О. Впевненість у собі як фактор ефективної діяльності. Збірник тез Всеукраїнської студентської науково-технічної конференції «Природничі та гуманітарні науки. Актуальні питання» 2008. №2. С. 48-48.

25. Blanch D. C., Hall J. A., Roter D. L., Frankel R. M. (2008). Medical student gender and issues of confidence. Patient education and counseling, (Vol. 72 (3)). (p. 374-381). URL : <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/18656322>

26. Covington M. V. The developmental course of achievement motivation: a need-based approach. 2002. P. 3–56. URL : https://www.researchgate.net/publication/232575157_Chapter_2_The_Developmental_Course_of_Achievement_Motivation

27. Gagné F. Motivation within the DMGT 2.0 framework. High ability studies. 2010. Vol. 21. P. 81– 99. <https://eric.ed.gov/?id=EJ905339>

28. Matthews D. J. Being smart about gifted education: a guidebook for educators and parents. Scottsdale, AZ: Great Potential Press. 2009. 448 p. URL : https://www.researchgate.net/publication/305193192_Being_Smart_about_Gifted_Education_A_Guidebook_for_Educators_and_Parents

29. Subotnik R. F. Rethinking giftedness and gifted education: a proposed direction forward based on psychological science. Psychological science in the public interest. 2011. Vol. 12 (1). P. 3–54. URL : <https://www.apa.org/ed/schools/gifted/rethinking-giftedness.pdf>

30. Ternopil'ska V., Hlushko L. Self-confidence: Theoretical Analysis. Problems of the Development of Modern Science: theory and practice: collection of scientific articles. EDEX, Madrid, España, 2018. P. 192–196. URL :

https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/24372/1/L_Hlushko_V_Ternopilska_POTDO_MSTAP_PI.pdf

31. Yakovytska L., Lych O., Horskyi O., Khokhlina O. Psychological features of emotional stability as a safety factor of air traffic specialists. *Transportation Research Procedia*. 2022. Volume 63. P. 294-302.

32. Williams R. M. Jr. (1979). Change and stability in values and value systems: a sociological perspective. *Understanding human values : individual and societal* (pp. 15-46). M. Rokeach (Ed.). New York. URL : https://www.researchgate.net/publication/222789764_The_Study_of_Values_Construction_of_the_fourth_edition.

33. Національна самосвідомість. *Енциклопедія Сучасної України* / Редкол. : І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2020.

ДОДАТКИ

Додаток А

Початковий варіант методики “Шкала афіліативної тенденції та уникання”

Будь ласка, уважно прочитайте кожне твердження та виберіть відповідь, яка найкраще описує Вас. Оцініть кожне твердження за шкалою від 1 до 5, де: 1 – Повністю не згоден/не згодна 2 – Скоріше не згоден/не згодна 3 – Ні згоден, ні не згоден/згодна 4 – Скоріше згоден/згодна 5 – Повністю згоден/згодна.

Твердження

1. Мені подобається бути в оточенні інших людей.
2. Я почуваюся комфортно та захищено в соціальних ситуаціях.
3. Я часто першим/ою представляю себе новим людям.
4. Я легко заводжу друзів.
5. Я почуваюся самотньо, коли поруч зі мною немає інших людей.
6. Я завжди шукаю нові соціальні заходи для участі.
7. Мені комфортно спілкуватися з людьми, яких я погано знаю.
8. Я відчуваю себе добре, коли я поруч з іншими людьми.
9. Я боюся бути відхиленням (-ою) іншими.
10. Мене хвилює те, що про мене думають інші люди.
11. Я уникаю соціальних ситуацій, тому що боюся бути засудженим/ою іншими.
12. Я боюся бути висміяним (-ою) або розкритикованим (-ою) з боку інших.
13. Я почуваюся незручно в групах, тому що боюся привернути до себе увагу.
14. Я боюся говорити на заняттях чи зустрічах, бо боюся сказати щось не так.
15. Я уникаю зорового контакту з людьми, тому що боюся бути відхиленням (-ою).
16. Я боюся запросити когось на побачення, бо боюся отримати відмову.
17. Я боюся зближатися до інших / Я боюсь формувати близькі стосунки з іншими.
18. Я вважаю за краще, щоб мої стосунки були поверхневими.
19. Я уникаю емоційної близькості, тому що боюся бути травмованим / пережити біль.
20. Мені неприємно ділитися своїми почуттями з іншими.
21. Мені важко довіряти іншим людям.
22. Я уникаю близьких стосунків, тому що боюся потрапити під контроль інших.
23. Я відчуваю дискомфорт від фізичної близькості.
24. Я віддаю перевагу бути одному/одній, ніж бути з іншими людьми.

Ключ для обробки результатів

“Шкали афіліативної тенденції та уникання”

запитання оцінюються за 5-бальною шкалою Лікерта, де:

- о 1 - повністю не згоден
- о 2 - не згоден
- о 3 - ні те, ні інше
- о 4 - згоден
- о 5 - повністю згоден

2. **Окремо підсумуйте бали за кожним підшкалою:**

о **Афіліативна схильність** (запитання 1-8)

- **Страх соціального відторгнення** (запитання 9-16)

- **Страх близькості** (запитання 17-24)

3. Інтерпретуйте бали за кожним підшкалою:

- **Високий бал (більше 40):** Це свідчить про сильну схильність у даній сфері.

- **Низький бал (менше 20):** Це свідчить про слабку схильність у даній сфері.

Остаточний варіант методики “Шкала афіліативної тенденції та уникання”

Будь ласка, уважно прочитайте кожне твердження та виберіть відповідь, яка найкраще описує Вас. Оцініть кожне твердження за шкалою від 1 до 5, де: 1 – Повністю не згоден/не згодна 2 – Скоріше не згоден/не згодна 3 – Ні згоден, ні не згоден/згодна 4 – Скоріше згоден/згодна 5 – Повністю згоден/згодна.

Твердження

1. Мені подобається бути в оточенні інших людей.
2. Я відчуваюся комфортно та захищено в соціальних ситуаціях.
3. Я легко заводжу друзів.
4. Мені комфортно спілкуватися з людьми, яких я погано знаю.
5. Мене хвилює те, що про мене думають інші люди.
6. Я боюся бути висміяним (-ою) або розкритикованим (-ою) з боку інших.
7. Я боюся говорити на заняттях чи зустрічах, бо боюся сказати щось не так.
8. Я боюся запросити когось на побачення, бо боюся отримати відмову.
9. Я вважаю за краще, щоб мої стосунки були поверхневими.
10. Я уникаю емоційної близькості, тому що боюся бути травмованим / пережити біль.
11. Мені неприємно ділитися своїми почуттями з іншими.
12. Я уникаю близьких стосунків, тому що боюся потрапити під контроль інших.

Ключ для обробки результатів “Шкали афіліативної тенденції та уникання”

Ключ для обробки результатів

Шкала афіліативної тенденції (АТ): 1, 2, 4, 7

Шкала страху соціального відторгнення: 10, 12, 14, 16

Шкала страху близькості: 18, 19, 20, 22

Інтерпретуйте бали за кожним підшкалою:

- о **Високий бал (більше 20)**: Це свідчить про сильну схильність у даній сфері.
- о **Низький бал (менше 10)**: Це свідчить про слабку схильність у даній сфері.

Підрахунок балів

запитання оцінюється за 5-бальною шкалою Лікерта, де:

- о **1** - повністю не згоден
- о **2** - не згоден
- о **3** - ні те, ні інше
- о **4** - згоден
- о **5** - повністю згоден

Анкета про методику “Шкала афіліативних тенденцій та уникання”

Шановні учасники!

Запрошуємо вас взяти участь у науковому дослідженні, яке спрямоване на перевірку україномовної версії методики, яку ми переклали та адаптуємо.

Дослідження складається з однієї методики та анкети. Орієнтований час проходження опитування до 15 хвилин. У дослідженні можуть брати участь учасники віком від 18 років.

Ваші відповіді допоможуть нам вдосконалити переклад методики, зробити її більш зрозумілою для українців. Просимо Вас під час проходження методики, фіксувати на чернетці номери тих тверджень, які викликають у вас незрозумілість, не подобаються формулювання та вживані слова, які потребують від вас бути занадто відвертими. Після методики буде анкета, де Ви зможете вказати Ваші зауваження. Також Ви можете надіслати Ваші коментарі та побажання щодо покращення методики окремо мені на пошту (marta.odiyuchuk@icloud.com).

Дякуємо за участь! Ваші відповіді будуть мені дуже корисні!
Репіна Марта, магістрантка спеціальності Психологія КНЕУ.

Оцінка зрозумілості:

1. Наскільки ви зрозуміли текст методики?

Зрозуміло

У цілому зрозуміло

Незрозуміло

Дуже незрозуміло

Оцінка легкості сприйняття:

2. Як ви оцінюєте легкість сприйняття тексту методики "Шкала афіліативних тенденцій та уникання" (ШАТУ)?

Дуже легко сприймається

Легко сприймається

Важко сприймається

Дуже важко сприймається

3. Якщо ви могли б змінити щось у тексті методики, щоб полегшити його сприйняття, що б це було?

Основні відомості:

Ваш вік:

17-25

26-35

36-45

46-55

56 і старше

Ваша стать:

Чоловіча

Жіноча

Ваша освіта:

Неповна середня

Повна середня

Вища: Бакалавр

Вища: Магістр

Вища: Спеціаліст

Науковий ступінь: доктор філософії, кандидат наук

Науковий ступінь: доктор наук

Сфера діяльності/ навчання:

Медицина

Психологія

Соціальна робота

Інше _____

Дякуємо за участь у нашому дослідженні!

Додаток Д

Переклад запитань методики за шкалою афіліативної схильності

№	Запитання оригіналу	Переклад на українську мову	Зворотній переклад
1	I enjoy being around other people.	Мені подобається бути в оточенні інших людей.	I like being around other people.
2	I feel comfortable and secure in social situations.	Я почувуюся комфортно та захищено в соціальних ситуаціях.	I feel comfortable and secure in social situations.
3	I often introduce myself to new people first.	Я часто першим/ою представляю себе новим людям.	I often introduce myself to new people first.
4	I easily make friends.	Я легко заводжу друзів.	I easily make friends.
5	I feel lonely when there are no other people around me.	Я почувуюся самотньо, коли поруч зі мною немає інших людей.	I feel lonely when there are no other people around me.
6	I always look for new social events to participate in.	Я завжди шукаю нові соціальні заходи для участі.	I always look for new social events to participate in.
7	I feel comfortable talking to people I don't know well.	Мені комфортно спілкуватися з людьми, яких я погано знаю.	I feel comfortable talking to people I don't know well.
8	I feel good when I am around other people.	Я відчуваю себе добре, коли я поруч з іншими людьми.	I feel good when I am around other people.
9	I am afraid of being rejected by others.	Я боюся бути відкинутим/ою іншими.	I am afraid of being rejected by others.
10	I worry about what other people think of me.	Мене хвилює те, що про мене думають інші люди.	I worry about what other people think of me.
11	I avoid social situations because I am afraid of being judged by others.	Я уникаю соціальних ситуацій, тому що боюся бути засудженим/ою іншими.	I avoid social situations because I am afraid of being judged by others.
12	I am afraid of being ridiculed or criticized by others.	Я боюся бути висміяним/ою або критикованим/ою з боку інших.	I am afraid of being ridiculed or criticized by others.
13	I feel uncomfortable in groups because I am afraid of being noticed.	Я почувуюся незручно в групах, тому що боюся бути поміченим/ою.	I feel uncomfortable in groups because I am afraid of being noticed.
14	I am afraid to speak in class or meetings because I am afraid of saying something wrong.	Я боюся говорити в класі чи на зборах, бо боюся сказати щось не так.	I am afraid to speak in class or meetings because I am afraid of saying something wrong.

№	Запитання оригіналу	Переклад на українську мову	Зворотній переклад
15	I avoid eye contact with people because I am afraid of being rejected.	Я уникаю зорового контакту з людьми, тому що боюся бути відкинутим/ою.	I avoid eye contact with people because I am afraid of being rejected.
16	I am afraid to ask someone out because I am afraid of being rejected.	Я боюся запросити когось на побачення, бо боюся отримати відмову.	I am afraid to ask someone out because I am afraid of being rejected.
17	I am afraid to get close to others.	Я боюся наблизитися до інших.	I am afraid to get close to others.
18	I prefer not to get too close in relationships.	Я вважаю за краще не надто зближуватись у стосунках.	I prefer not to get too close in relationships.
19	I avoid emotional closeness because I am afraid of being hurt.	Я уникаю емоційної близькості, тому що боюся бути пораненим/ою.	I avoid emotional closeness because I am afraid of being hurt.
20	I feel uncomfortable sharing my feelings with others.	Мені неприємно ділитися своїми почуттями з іншими.	I feel uncomfortable sharing my feelings with others.
21	I find it hard to trust other people.	Мені важко довіряти іншим людям.	I find it hard to trust other people.
22	I avoid close relationships because I am afraid of being controlled by others.	Я уникаю близьких стосунків, тому що боюся бути під контролем інших.	I avoid close relationships because I am afraid of being controlled by others.
23	I feel uncomfortable with physical closeness.	Мені незручно відчувати фізичну близькість.	I feel uncomfortable with physical closeness.
24	I prefer to be alone rather than with other people.	Я віддаю перевагу бути одному/одній, ніж бути з іншими людьми.	I prefer to be alone rather than with other people.

Додаток Е

Зауваження, отримані при експертизі перекладу методики

№	Запитання оригіналу	Переклад на українську мову	Зауваження / пропозиція від експерта	Факт врахування / не врахування (+/-)
5	I feel lonely when I am not around other people.	Я почуваюся самотнім, коли поруч зі мною немає інших людей.	Я почуваюся самотньо, коли поруч зі мною немає інших людей.	+
9	I am afraid of being rejected by others.	Я боюся бути відкинутим іншими.	Я боюся бути відхиленим (-ою) іншими. / Боюсь отримати відмову від інших	+
12	I am afraid of being ridiculed or criticized by others.	Я боюся бути висміяним або критикованим з боку інших.	Я боюся бути висміяним(-ою) або розкритикованим (-ою) з боку інших.	+
13	I feel uncomfortable in groups because I am afraid of being noticed.	Я почуваюся незручно в групах, тому що боюся бути поміченим.	Я почуваюся незручно в групах, тому що боюся привернути до себе увагу.	+
14	I am afraid of speaking up in class or at meetings because I am afraid of saying something wrong.	Я боюся говорити в класі чи на зборах, бо боюся сказати щось не так.	Я боюся говорити на заняттях чи зустрічах, бо боюся сказати щось не так.	+
15	I avoid making eye contact with people because I am afraid of being rejected.	Я уникаю зорового контакту з людьми, тому що боюся бути відкинутим.	Я уникаю зорового контакту з людьми, тому що боюся бути відхиленим /-ою.	+
17	I am afraid of getting too close to others.	Я боюся наблизитися до інших.	Я боюся зближатися до інших / Я боюсь формувати близькі стосунки з іншими.	+
18	I prefer to keep my relationships superficial.	Я вважаю за краще тримати свої стосунки поверхневими.	Я вважаю за краще, щоб мої стосунки були поверхневими.	+
19	I avoid emotional intimacy because I am afraid of being hurt.	Я уникаю емоційної близькості, тому що боюся бути пораненим.	Я уникаю емоційної близькості, тому що боюся бути травмованим / пережити біль.	+

22	I avoid close relationships because I am afraid of being controlled by others.	Я уникаю близьких стосунків, тому що боюся бути під контролем інших.	Я уникаю близьких стосунків, тому що боюся потрапити під контроль інших.	+
23	I am uncomfortable with physical intimacy.	Мені незручно відчувати фізичну близькість.	Я відчуваю дискомфорт від фізичної близькості.	+